

OTDK DOLGOZAT

Készítette: Homonnai Zsófia (GT3PP)

Bsc

2012

**KÍNA ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ KERESKEDELMİ
KAPCSOLATAINAK VIZSGÁLATA**

**ANALYSIS OF THE TRADE BETWEEN CHINA AND EUROPEAN
UNION**

Homonnai Zsófia

Kézirat lezárása:2011.11.11.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1
A közelmúlt eseményeinek áttekintése	3
Világhatalom lett 2011-re Kína?	6
A két fél közötti kapcsolat vizsgálata	10
Az erősségek és lehetőségek bemutatása	11
A két fél közöti kereskedelem általános bemutatása	11
Az Európai Unió és Kína egymás iránti nyitottságának a vizsgálata	14
A közös válságkezelés: együtt talán könnyebb	21
A kínai közvetlen tőkebefektetések az európai országokba	22
A gyengeségek és veszélyek bemutatása:	30
A két hatalom szektorális összehasonlítása	34
Általános jellemzők.....	34
Ágazati lehetőségek a két fél közötti kereskedelemben.....	37
A gazdasági szektorokra vonatkozó külkereskedelmi szabályozás	40
Konklúzió.....	43
Irodalomjegyzék	45

ÁBRAJEGYZÉK

2.1. ábra: Kína, az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok vásárló-erő paritáson vett GDP-je 2001-től 2010-ig	3
2.2. ábra: Kína és az Európai Unió GDP növekedése 1996-tól 2010-ig.....	4
3.1. ábra Kína kereskedelme (export, import) az Európai Unióval (EU17) 1999-től 2011-ig (a 2011-es év adatai arányosítással lettek megkapva a teljes évre vonatkozóan).....	12
3.2. ábra: Európai Unió (EU17) importja Kínából a teljes behozatal százalékában az 1999-es és a 2011-es évben.....	13
3.3. ábra: Az Európai Unió (EU17) exportja Kínába a teljes import %-ban az 1999-es a 2011-es évben	13
3.4. ábra: Kína és az Európai Unió külkereskedelmi nyitottsága (1999-2010)	17
3.5. ábra: Kína és az Európai Unió egymással szembeni külkereskedelmi nyitottsága (1999-2010).....	18
3.6. ábra: A közvetlen külföldi tőkebefektetők a világon (2010)	23
3.7. ábra: Kína FDI befektetései növekedése a GDP százalékában 2004-től 2010-ig .24	
3.8. ábra: Kína FDI befektetései az EU-27 tagországaiba (2004-2010)	25
3.9. ábra: A Kínából történő FDI befektetések az EU-27-be a teljes közvetlen külföldi tőkebefektetések százalékában 2004-től 2010-ig.....	26
3.10. ábra: Kína teljes szén-dioxid kibocsátása 1975-től 2007-ig	30
3.11. ábra: Az OECD hivatalos előrejelzése a világ szén-dioxid kibocsátásnak megoszlásáról (2030)	31
4.1. ábra: A primer, szekunder és terciér szektor „termelése” a GDP arányában az EU-27 és Kína tekintetében	35
4.2. ábra: Kína kereskedelmi lehetőségei az Európai Unió egyes gazdasági ágazataiban	39
4.3. ábra: Az Európai Unió kereskedelmi lehetőségei Kína egyes gazdasági ágazataiban	40

TÁBLAJEGYZÉK

3.1. tábla: Az Európai Unió (EU17) és Kína egymással szembeni nyitottságának vizsgálata (I.).....	16
3.2. tábla: Az Európai Unió (EU 17) és Kína egymással szembeni nyitottságának vizsgálata (II.)	17
3.3. tábla: Az Európai Unió és Kína nettó külkereskedelmi egyenlegének vizsgálata (adatok ezer euróban megadva)	20
3.4. tábla: Az Európai Unió (EU17) és Kína Sachs-Warner index alapú besorolása.....	21
3.5. tábla: Kínából származó közvetlen külföldi tőkebefektetések az EU-27 egyes országaiba (adatok millió dollárban megadva)	28
3.6. tábla: Az Európai Unió FDI kiáramlása Kínába és Hong Kongba 2010-ben (adatok millió euróban megadva)	29

BEVEZETÉS

Amíg a világgazdaság legtöbb országa még mindig a gazdasági válság problémáival küzd, az Európai Unió folyamatosan növekvő figyelme irányul a töretlenül fejlődő „Ázsiai Óriás”, Kína felé. Míg a válság előtt a nyugati erőközpontok írhatták a „gazdasági játékszabályokat”, addig a 2008-tól kezdődő időszak, kiemelten a 2011-es évetm, olyan pénzügyi nehézségeket és problémákat hozott, amely miatt ez kezd megváltozni. Az Európai Unió figyelme sokszor a Kínában rejlő lehetőségek és esélyek felé fordul, kezd bebizonyosodni az a gondolat, hogy „nem csak Kínának van szüksége a világra, de a világnak is Kínára”¹

Ezzel összhangban Kína is egyre nyitottabb a világra és egyben az Európai Unióra is. Sokakban felmerül azonban a kérdés, hogy nem veszélyes-e szorosabbra fűzni kapcsolatunkat az ázsiai hatalommal és nem vezet-e további gazdasági visszaeséshez? Mások a kínai kapcsolatok erősítésében látják a jövőt, amely bár komoly konkurenciát jelent az európai termelésnek, azonban verseny nélkül a gazdasági fejlődés is várathat magára.

Ez a gondolatkör ihlette dolgozatom témáját, amelyben Kína és az Európai Unió viszonyát vizsgálom meg. Számos kérdésemre és feltételezéseimre szeretnék választ kapni és adni, ezért több oldalról tanulmányozom e két erőcentrum kontaktusát.

1. Áttekintem a két fél kereskedelmi kapcsolatainak fejlődését. Legfőbbképpen az egymás irányába történő nyitottságra teszem a hangsúlyt, emellett korrelációs és regressziós mutatókkal elemzem, hogy az egymással folytatott kereskedelem tényezői milyen befolyással vannak egymásra. Ezen fejezetekben felállított hipotézisemre szeretnék választ kapni:

- **Kína és az Európai Unió nyitottsága folyamatosan nő egymás irányába**

2. Az utóbbi évek legnagyobb gazdasági problémája a 2008-ban bekövetkező válság, amely még mindig érezteti hatását szinte az Unió összes országában. **Hipotézisem**

¹ Mészáros Klára [2005 június]: KÍNAI JELEN ÉS JÖVŐ, Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 68. szám, (3. old.)

szerint a Kínával kötött gazdasági és politikai kapcsolatok segíthetnek kilábalni ebből a gazdasági visszaesésből és Európa egy újfajta fejlődési útra térhet.

3. A tőkebefektetések alakulását is megvizsgálom a két fél között, amely tovább erősítheti a két hatalom közötti kapcsolatokat.

4. Ahhoz, hogy megfelelő gazdasági képet kapjak Kína és az Európai Unió kapcsolatáról nemcsak a pozitív tényezőket kell megvizsgálnom, hanem az ellentéteket is, amelyek hátráltatják az egymás közötti kontaktusokat.

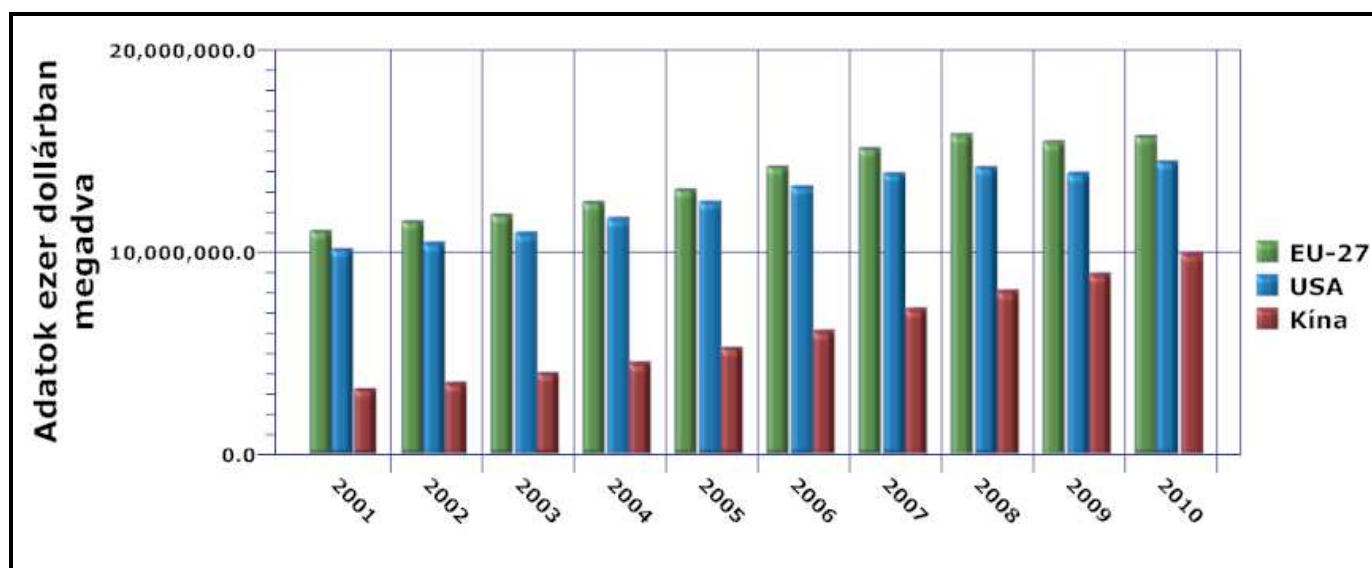
5. A teljes kép elérése érdekében dolgozatomban egy szektorális összehasonlítást is végzek a két fél között. **Harmadik hipotézisem szerint Kínának nagyobb lehetőségei vannak az egyes gazdasági ágazatok kereskedelmében, mint az Európai Uniónak.**

Mivel dolgozatomban nagyrészt még kellően friss, napjainkban bekövetkező eseményeket dolgozok fel, ebből adódóan leginkább a közelmúltban gazdasági folyóiratokban megjelent cikkekre hagyatkozok, és gazdasági adatokból próbálok következtetéseket levonni, amelyek eredményeit és a kérdéseimre adott válaszokat egy összefoglaló fejezetben szeretnék ismertetni munkám végeztével.

A KÖZELMÚLT ESEMÉNYEINEK ÁTTEKINTÉSE

Kína történelme évezredekkel ezelőttig nyúlik vissza, azonban e fejezetnek nem célja, hogy teljes képet kapjunk az „Ázsiai Óriás” történelméről. Lényeges információt nyújt számunkra a további fejezetekhez az a XXI. századi Kína, így áttekintésemet a 2002-es WTO-hoz való csatlakozással szeretném kezdeni. Bár nyitását a világ felé és ezzel párhuzamosan rohamos fejlődését már jóval korábban (1979-ben elindította reform és nyitás politikáját) elindult, azonban kimagasló eredményeket a csatlakozás után figyelhetünk meg.

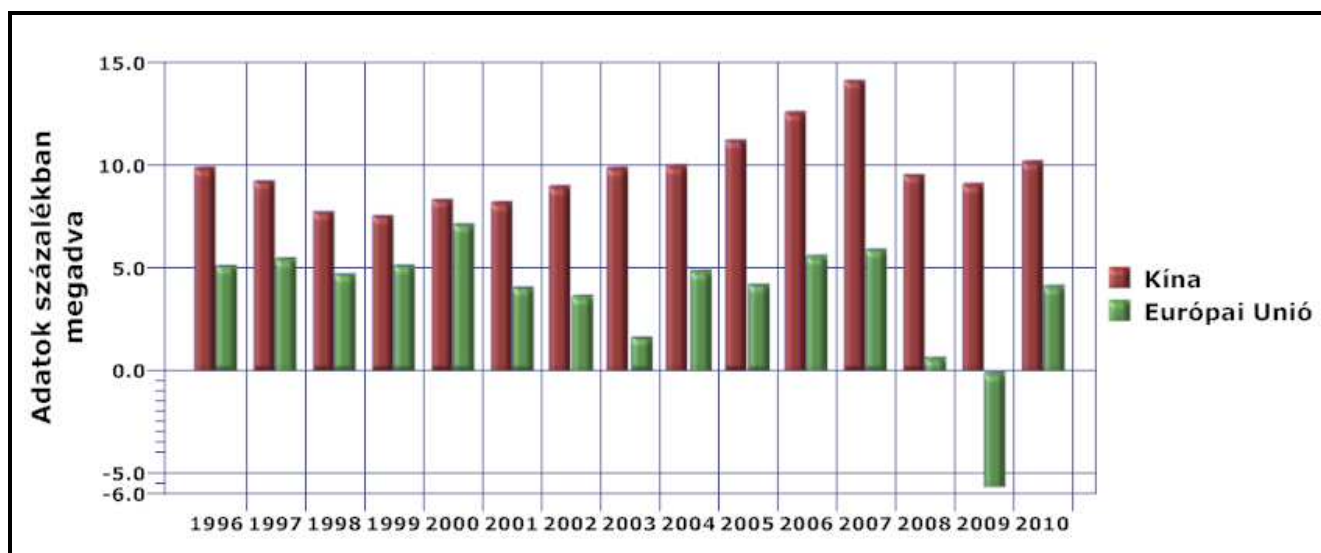
A WTO-hoz való csatlakozás komoly változtatásokat hozott magával, amelyekkel a Kínai Népköztársaság zártsága fokozatosan megszűnik és folyamatosan a világgazdaság egyre inkább meghatározó tagjává válik. A GDP rohamos növekedése a 2002-es dátumtól kezdve még fokozódott, az ország pedig a külföldi befektetők számára még inkább nyitottabb és jogilag átláthatóbb lett (bár még mindig van hová fejlődnie). A csatlakozással a gondolkodásmód is megváltozott, tudatosult, hogy gazdasági fejlődésüket mindenképpen elősegíti, ha minél nagyobb részben integrálódik a világgazdaságba. (Majoros Pál, [2011])

Forrás: Worldbank és az European Central Bank adatai alapján

2.1. ábra: Kína, az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok vásárló-erő paritáson vett GDP-je 2001-től 2010-ig

Ahogy az ábrán látható jelenleg Kína a vásárló-erő paritáson vett GDP tekintetében a 3. helyet foglalja el az „országok” között a világon 2010-ben. Ha az EU-27-et nem együttesen, hanem tagállamonként nézzük, akkor Kínát csak az Egyesült Államok előzi meg e tekintetben. (Itt szögezném le, hogy itt és a további vizsgálataimban az összehasonlítás világosságának érdekében az Európai Unió bővülését nem veszem figyelembe, hanem a jelenlegi tagállamok mindenkori adatainak összegével dolgozok.)

Forrás: Worldbank és az European Central Bank adatai alapján

2.2. ábra: Kína és az Európai Unió GDP növekedése 1996-tól 2010-ig

„Kína a világ leggyorsabban és legdinamikusabban fejlődő országaként lépett be a XXI. századba.”² Kína GDP növekedése töretlennek mondható, ellentétben több fejlett országgal. Ezzel szemben az Európai Unióval kapcsolatban ez a gazdasági fejlődés jóval kisebb volumenű (attól függetlenül, hogy az EU ilyen szempontból különleges helyzetben van, hiszen a kevésbé fejlett országok csatlakozásával nagyobb mértékű növekedést tud elérni, mint más fejlett országok). Kína GDP mutatói éves szinten közel 10%-os növekedést mutattak, amely hozzájárult ahhoz, hogy 2003-ban megelőzte Franciaországot és az Egyesült Királyságot a vásárló-erő paritáson vett GDP tekintetében, és ezzel a 4. helyen állt a világ összes gazdasága között. 2004-ben pedig sikeresen túlszárnyalta Németországot és Japánt is. Ehhez viszonyítva szinte hihetetlen az a tényadat, hogy az egy főre eső GDP szintje a világátlagnak csupán az ötöde. (Fazekas Gyula-Gergely Attila, [2006])

²Tálas Barna: Kína és az Egyesült Államok: múlt, jelen, jövő (90.o.)

A 2008-as gazdasági világválság sem érintette olyan mértékben, mint a fejlett országokat. Amíg az Egyesült Államokban és az ábrán szereplő Európai Unióban 2008-ra a GDP növekedésének üteme visszaesett, 2009-re pedig a gazdasági növekedést csökkenés váltotta fel, addig Kínában csak a bruttó hazai terméknövekedésnek a minimális visszaeséséről beszélhetünk. (A 2007-es 14,7%-ról 2009-re 9,2%-ra esett vissza, de már 2010-ben 10,3%-ra emelkedett a növekedés.) Ehhez képest az Európai Unió GDP-je 2009-re több mint 5 és fél százalékkal csökkent és 2010-ben sem sikerült visszaszereznie a 2008-as értékeket.

Kína gazdasági és egyben ipari fejlődése, a termelés megállíthatatlan növekedése piacot követel magának. Bár összességében maga az ázsiai hatalom is egy óriási piacot képez (1,3 milliárdos a világon legnagyobb populációjával), azonban a további gazdasági növekedéshez elengedhetetlen, hogy „vevőt találjon” a termékeire. (Komoly kapcsolatokat épített ki Afrikával é Dél-Amerikával is.) Mivel a Kínai Népköztársaság jelenleg válik nagyhatalommá, így a „hamarabb érkezők” a stratégiai fontos területeket már fennhatóságuk alá vonták, azonban Kína olyan versenyelőnyökkel rendelkezik (legfőbbképpen az olcsó dömpingáru), amelyekkel képes kiszorítani „vetélytársait” egyes piacokról, például az Egyesült Államokat az európairól. (Tálas Barna [2007])

Ezek a körülmények teremtették meg ezen dolgozatom témáját, amelyben Kína és az Európai Unió kapcsolatát vizsgáljam. Európa jelentős piacot és lehetőségeket teremthet Kína számára, amelyek kihasználásához még évtizedekre van szüksége, de feltehetőleg élni fog ezzel az eséllyel. Többek között az Európai Unió Kína számára talán egy olyan stratégiai fontos pont lehet, amely hozzásegítheti ahhoz, hogy átvegye az USA-tól a világ gazdasági vezető szerepét. De felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ezt ténylegesen el fogja érni, vagy megtorpan fejlődésben? A gazdasági szakértők különbözőképpen látják az ország jövőjét, ahhoz, hogy erről átfogóbb képet kapjak egy irodalmi áttekintést készítettem.

1. Erős központi irányítás

„Kína jól vizsgázott”³ A 2008-as gazdasági és pénzügyi válság komoly próbatétel elé állította a gazdaságokat és egyes európai országok még a mai napig nem tudták megoldani azokat a jelentős problémákat, amelyek azonban Kína „erejét” csak néhány hónapra törték meg és az ország 2009-re 8-9%-os GDP növekedést tudott felmutatni, amelynek mértéke 2010-re tovább nőtt. Rácz Lajos gazdasági szakértő szerint, hogy 2010-ben Kína már vitathatatlanul a világ második legerősebb hatalma, amely megkérdőjelezi a nyugati típusú piacgazdasági és demokratikus értékek létjogosultságát, hiszen Kína egy erős központi irányítással képes ilyen mértékű fejlődésre akkor miért is kellene átalakítania ezt a jól működő rendszert. A Goldman Sachs nemzetközi befektetési ügynökség 2009-ben kiadott előrejelzése szerint Kína már 2027-ben a világ legerősebb gazdasága lesz, amely még „pesszimista” becslésnek mondható, ha Kína növekedési ütemét továbbra is tartani tudja. Rácz Lajos gazdasági szakértő szerint ennek egyik befolyásoló tényezője a központi irányítás. Míg a legtöbb szakértő azt „találgatja”, hogy az „Ázsiai Óriás” mikor kezd el demokratizálódni, addig Rácz Lajos, James Mann kutatásaira hivatkozva, azt a megállapítást tette, hogy lehetséges, hogy nem az Amerikai Egyesült Államok integrálja Kínát, hanem Kína az USA-t a saját képére alkotott világrendbe. Így akár lehetséges, hogy 2050-re Kína egyedüli hiperhatalom lesz és az Amerikai Egyesült Államok Indiával azonos gazdasági pozíciót birtokló superhatalommá „süllyed vissza”.(Rácz Lajos, [2011])

Ezzel szemben Német Iván gazdasági szakértő szerint Kína helyzetét tovább nehezíti az úgynevezett gazdasági reformfolyamat, vagyis a lassú rendszerváltás. (Mind az Amerikai Egyesült Államok, mind pedig az Európai Unió Kínát egyre nagyobb elvárások elé állítja e tekintetben, azonban kérdéses, hogy ha Kína globális térnyerése tovább folytatódik, akkor meddig képesek a nyugati hatalmak nyomást gyakorolni rá.) A társadalmi stabilitás megőrzése érdekében ezt a folyamatot a Kínai Kommunista Pártnak (központi hatalom) folyamatos ellenőrzése alatt kell tartania. Egyes vélemények szerint erre a reformfolyamatra még egy „generációnyi” ideje van az ázsiai hatalomnak, azonban kérdéses, hogy a többi nagyhatalom partnere lesz-e ebben. További kérdésként merül fel, hogy az esetleges „rendszerváltással” Kína meg tudná-e őrizni a jelenleg fenntartott növekedési ütemét,

³ Rácz Lajos [2011]: Nagyhatalmi viszonyok Ázsiában, Budapest, 41. old.

vagy esetlegesen az erős központi irányítás nélkül a hatalom darabjaira hullana-e. (Német Iván, [2011])

2. Olcsó munkaerő

Az olcsó munkaerő is hozzájárul a versenyképes piaci árakhoz, amely miatt az ország „verhetetlen” a nemzetközi piacokon. A dömpingárak és az agresszív piacpolitika segítségével pedig számos piacon versenyelőnyre tesz szert, és ezáltal képes kiszorítani versenytársait. Laikus szemmel az ember úgy gondolná, hogy ezen erőforrás olcsóságát a magas kínálat okozza, azonban Kína tekintetében ez a helyzet némileg összetettebb, így a továbbiakban erről ejtenék néhány szót.

A kínai munkanélküliségi ráta csupán 4,3% volt 2009-ben és a foglalkoztatottság még európai viszonyokhoz képest is jónak számít, vagyis a számok alapján nem beszélhetünk óriási munkanélküli tömegekről, bár ha a gazdaság lakosságát is figyelembe vesszük, akkor így is több 10 millió emberről van szó, azonban elsődlegesen nem ez okozza a bérek alacsony voltát. Több tényező is „hozzásegíti” az országot a fizetések alacsonyan tartásában. Egyrészt a munkaerő-kínálat évente 20 millióval nő, amelyből a városi foglalkoztatás csupán 12 millió főt tud felszívni, így ezzel párhuzamosan a munkanélküliségi ráta is növekszik. Itt kell megemlítenem, hogy a magas foglalkoztatási szint tartalmaz egy „mesterséges” korrigálást is, amely abban valósul meg, hogy a vállalatok magas szintű készenléti munkaerőt „tartanak”, akik bár fizetést nem kapnak, azonban ha valaki kiesik a munkából őket helyezik a helyükre (ezzel párhuzamosan rontják a munkavállalók alkupozícióját is). Másrészt nincs a vezetés részéről egy fix összegű minimálbér meghatározva (bár törvény született rá, de ez régióként változik; a legmagasabb értéke 150 amerikai dollár), így a fizetés mértéke szinte teljesen a munkaadó döntésétől függ. Hivatalosan a szakszervezetek működését, nyugati nyomásra, a Párt engedélyezte, azonban ez csak „papíron” valósult meg, idáig nem jöttek létre tényleges érdekvédelmi szervezetek. (Artner Annamária, [2011])

Önmagában azonban az olcsó munkaerő nem képezheti Kína gazdasági sikereit, hiszen rajta kívül számos gazdasági hatalom rendelkezik olcsó munkaerővel és még sem beszélhetünk akkora „sikertörténetről”, mint Kína esetében. Bár nyilvánvalóan hozzájárul, azonban ez egy összetettebb folyamat.

3. Exportorientált növekedés

A gazdasági szakértők abban egyetértenek, hogy Kína rohamos fejlődésében valamilyen mértékben közrejátszott az exportorientált növekedés, azonban hogy milyen arányban, és hogy ez meddig folytatható eltérőek a vélemények.

Inotai András szerint a 2008-as válság megmutatta ennek „törékenységet”, hiszen a kereslet szinte minden országban visszaesett és ezzel párhuzamosan a kereskedelem is lecsökkent, vagyis Kína exportja 2009-re jelentősen lecsökkent. Így feltehetjük a kérdést, hogy bár napjainkra Kína vált a világ „ipari műhelyévé”, azonban ezt fenn fogja tudni tartani? Ismételten felmerültek azok a gazdaságpolitikai viták, amelyek a sikeres exportorientált fejlesztési-felzárkózási modell fenntarthatóságával kapcsolatban jöttek létre. Hiszen, amint azt az előbbiekben is már említettem, válság kapcsán az export visszaesett és ez új környezetet jelentett az „Ázsiai Óriás” számára. Véleménye szerint, bár több évtized múlva, ez a probléma a válság nélkül is jelentkezett volna, ugyanis a belgazdasági és társadalmi problémák hosszútávon ehhez vezetnek. (Inotai András, [2011])

Ezzel a megítéléssel szemben elmondható, hogy bár a gazdasági válság az exportot beszűkítette, azonban 2010-re Kína kivitelét tekintve meghaladta a válság előtti értékeket és a válságkezelésben egyik legkiemelkedőbben vizsgázott, amellyel további növekedési pályára állította magát (erről bővebben a dolgozatomban további részében ejtenék szót).

4. Óriási valutatartalék

Kína az Amerikai Egyesült Államok legfőbb hitelezője és államadóságának legnagyobb felvásárlója (jelenleg már egy nagyobb hiteletet nyújt az Európai Uniónak is, emellett pedig euró tartalékokat is vásárol). Ezzel úgynevezett „zsaroló” pozíciót szerzett magának, azonban saját helyzetét is sérülékennyé tette. Ugyanis ha az amerikai gazdaság meginogna a kínai befektetések értéke is csökkenő tendenciát mutatna. Németh Iván gazdasági szakértő véleménye szerint inkább Kína függ az Amerikai Egyesült Államoktól, mint fordítva. Így ő az „Ázsiai Óriást” inkább regionális hatalomnak tekinti. (Németh Iván, [2011]) Véleményem szerint, ha feltételezések alapján az USA gazdasága meggyengül az bár az összefonódások miatt ez érzékenyen érinti Kínát, azonban nem olyan mértékben, hogy az a növekedésében megtorpanjaná.

Kínáé a jövő vagy megtorpan a fejlődésben és összeomlik? A gazdasági szakértők véleménye jelentősen eltér e kérdésben, azonban függetlenül a jövőtől jelenleg Kína egy jelentős kereskedelmi hatalom, amellyel számolni kell. Lehetséges, hogy a későbbiekben a növekedési üteme lecsökken és csupán egy regionális hatalom marad vagy esetlegesen az Amerikai Egyesült Államokat „legyőzve” világhatalommá növi ki magát, azonban azt ténynek tekinthetjük, hogy szükséges az Európai Uniónak minden eshetőségre felkészülnie ezzel kapcsolatban.

A KÉT FÉL KÖZÖTTI KAPCSOLAT VIZSGÁLATA

Kína és az Európai Unió 1975-ben vették fel egymással a hivatalos kapcsolatot, azonban a tényleges kereskedelmi együttműködésre csak 1985-ös EU-Kína Kereskedelmi és Együttműködési Megállapodás aláírása után került sor. Az ázsiai óriás 2001-es WTO tagsága után, már nem csak az Amerikai Egyesült Államoknak kellett tartania a kínai áruk dömpingjétől, hanem már az Európai Uniónak is; a kereskedelmi kapcsolatok az elmúlt tíz évben rohamos fejlődésnek indultak. 2005-től Kína lett az Unió legjelentősebb külső szállítója, 2007-től pedig az EU-27 lett Kína legnagyobb kereskedelmi partnere, megelőzve az Egyesült Államokat. (Majoros Pál, [2011])

Milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek ennek a kapcsolatnak? Milyen lehetőségek és veszélyek rejlenek ebben az együttműködésben? Elképzelhető egymás nélkül a „jövő”?

1. A kapcsolat erősségei esetleges lehetőségei:

- bővül a kereskedelem
- egymás iránti nyitottság egyre erősebb a két fél között
- megfelelő diplomáciai kapcsolatok
- közös erővel könnyebb „kilábalni” a gazdasági válságból
- FDI növelése
- mindkét fél számára jelentős piac
- magasan feldolgozott élelmiszerek iránti igény Kína oldaláról

2. A kapcsolat gyengeségei és a benne rejlő veszélyek:

- Kína szén-dioxid kibocsátása
- emberi jogok kérdése Kínában
- EU-ba történő kínai illegális bevándorlók
- korlátozott az egymás piacaira való jutás

- olcsó áruk tönkretesznek egyes iparágakat az EU-ban
- könnyűipari termékek dömpingje
- kereskedelmi kvóták és vámok
- kínai hamisított termékek

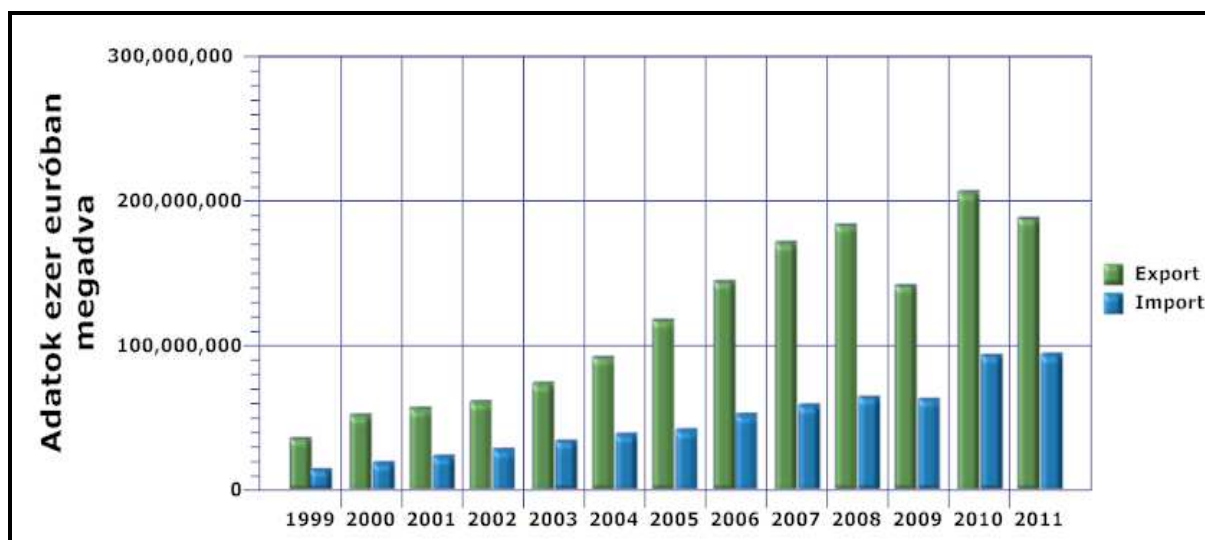
AZ ERŐSSÉGEK ÉS LEHETŐSÉGEK BEMUTATÁSA

E fejezetemben a kapcsolat erősségeit és a benne rejlő lehetőségeket vizsgálom meg. Az erősségek bemutatása kapcsán a kereskedelem bővülést veszem „gócra alá”, majd arról végzek kutatást, hogy mennyire lett a két hatalom nyitottabb egymás felé, másrészt arra a hipotézisemre is szeretnék választ kapni, hogy az Európai Unió exportja Kínába befolyással van-e a Kínából származó importjára.

Bár az tény, hogy Kína tudatos kereskedelem politikát folytat, azonban feltételezésem szerint a számára megfelelő egyezmények elérése érdekében növeli az importját, és ezzel párhuzamosan jóval nagyobb volumenű exportot ér el. Ennek bizonyítása érdekében e fejezetben regressziós és korrelációs számításokat végeztem.

A KÉT FÉL KÖZÖTTI KERESKEDELEM ÁLTALÁNOS BEMUTATÁSA

Elsőként szeretném általánosan áttekinteni, hogyan alakult Kína és az Európai Unió kereskedelme. Ezen alfejezetben a két fél közötti export és import növekedésével foglalkozok és megvizsgálom, hogy milyen volt és hogyan változott Kína részesedése az Európai Unió termékeinek kivitelében és behozatalában.

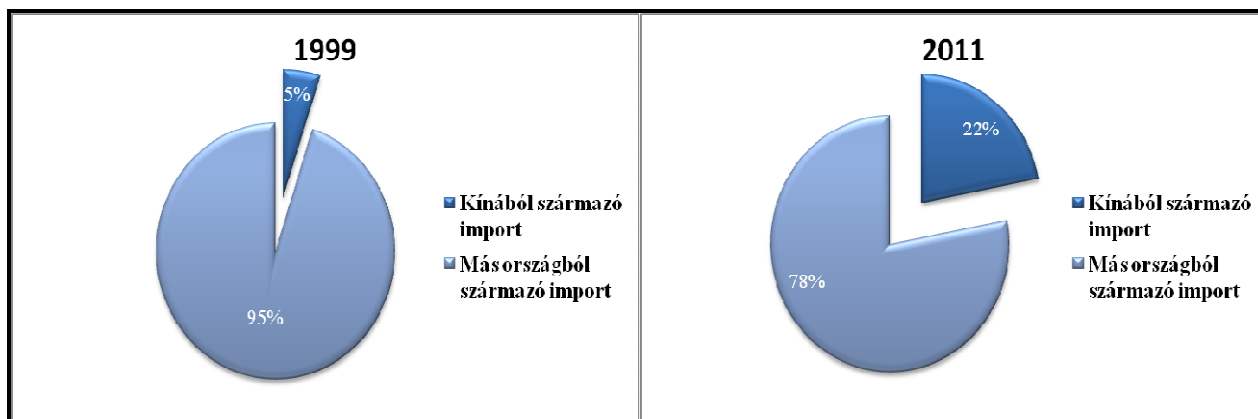

Forrás: European Central Bank adatai alapján

3.1. ábra Kína kereskedelme (export, import) az Európai Unióval (EU17) 1999-től 2011-ig (a 2011-es év adatai arányosítással lettek megkapva a teljes évre vonatkozóan)

Az adatok szerint a két fél közötti kereskedelem 1999 óta jelentősen bővült; az export több mint ötszörösére (évente átlagosan 11.735 millió euróval), az import pedig több mint hatszorosára (évente átlagosan 6.182 millió euróval) emelkedett. Bár az import nagyobb intenzitással növekszik, azonban még minden évben kijelenthető, hogy Kína jelentős kereskedelmi többlettel rendelkezik, viszont ezt azonban bővebben a későbbiekben fejtem ki. A kereskedelem tekintetében megfigyelhető a válság okozta visszaesés a 2009-es évben, azonban ez az export szempontjából jóval jelentősebb. (Az export tekintetében ez 22,7%-os volt, míg az importnál ez csak 2,2%-ra volt tehető.) Ebben az eseményben is megmutatkozik, hogy Kínára nem volt olyan jelentős befolyással a gazdasági válság kereslet visszahúzó ereje.

Ezzel szemben a 2010-es év a gazdasági visszaesés utáni fellendülésről tanúskodik, sőt az export 23.396 millió euróval nagyobb volt, mint a válságot megelőző 2008-as évben, amely magyarázható azzal is, hogy a visszaesés után tovább növekedett a kereslet az olcsóbb áruk irányába. A 2011-es becsült adatok pedig az eurózóna válságáról tanúskodnak, hiszen számos EU-17-hez tartozó országban olyan mértékű gazdasági problémák léptek fel, amelyeket csak megszorításokkal lehetséges megoldani, így ezek az intézkedések a kereslet visszaesését okozták (például: Görögország, Írország, Spanyolország, Portugália, Olaszország tekintetében).

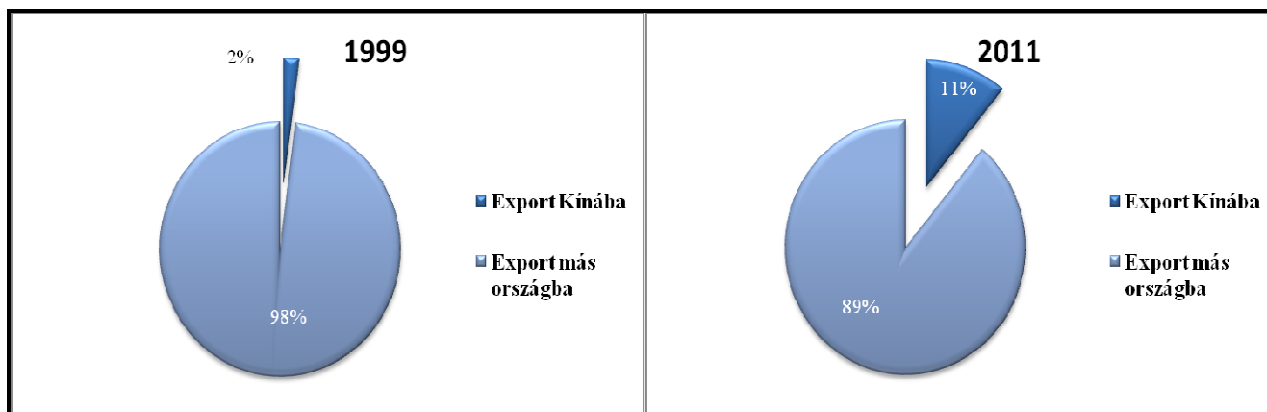

Forrás: European Central Bank adatai alapján

3.2. ábra: Európai Unió (EU17) importja Kínából a teljes behozatal százalékában az 1999-es és a 2011-es évben

Mára az Európai Unió és az ázsiai óriás egymás fő kereskedelmi partnerei lettek; az 1978-as kínai nyitás óta pedig a kétoldalú kereskedelem volumene több mint negyvenszeresére nőtt. Jelenleg Kínának az EU a legnagyobb, míg az Uniónak az Egyesült Államok után az ázsiai hatalom második legnagyobb kereskedelmi partnere. (Mészáros Tamás, [2011. 02. 28.])

Mit is jelent azonban ez számokban? Míg 1999-ben az Európai Unió Kínából származó importja még 5%-ot sem érte el a teljes behozatalhoz viszonyítva, addig ez az érték 2011-re közel 22%-ra emelkedett. A későbbiekben ezt az arányt még nagyobbra becsülik.

Forrás: European Central Bank adatai alapján

3.3. ábra: Az Európai Unió (EU17) exportja Kínába a teljes import %-ban az 1999-es a 2011-es évben

Az export tekintetében is komoly növekedés figyelhető meg: 1999-ben ez az érték még nem érte el a 2%-ot, addig 2011-re több mint 11%-ra tehető. Ezen adatok fényében

valószínűsíthető, hogy Kína és az Európai Unió kereskedelmi kapcsolatának súlya tovább fog nőni. Közös a politikai és gazdasági érdekek és egyre nagyobb az egymás irányába mutatott megértés, így az együttműködés egyre szélesebb körű lehet. (Mészáros Tamás, [2011. 02. 28.]) Azonban feltehetjük magunknak a kérdést, hogy az ázsiai erőcentrum vajon tényleg csak az e a célja, hogy a tényleges szükségleteit az európai importtal oldja meg vagy csak a saját törekvései elérése érdekében növeli az Európai Unióból származó behozatalát és ezzel számos kereskedelmi korlátozást feloldva piacot teremt magának ebben a térségben. Erre a kérdésemre a következőkben szeretnék választ adni.

AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS KÍNA EGYMÁS IRÁNTI NYITOTTSÁGÁNAK A VIZSGÁLATA

Globális világunkban egyre nagyobb szerepet kap az országok közötti kereskedelem és a nemzetgazdaságok próbálnak az úgynevezett „nemzetköziesedésre” törekedni. Az ilyen fajta „nyitottság” mérésére a közgazdászok számos mutatószámot alkottak. **Felállított hipotézisem szerint Kína és az Európai Unió nyitottsága folyamatosan nő egymás irányába.** Ezen fejezetemben ezekkel a különböző nyitottsági mutatókkal foglalkozok, és leginkább helyezem a hangsúlyt, hogy az évek folyamán mennyivel lett Kína nyitottabb az Európai Unió felé és fordítva. A következőkben általános nyitottsági számításokat végzek, majd egy Sachs-Warner szerzőtársak által kidolgozott vizsgálatnak vetem alá az ázsiai hatalmat és az EU-t, végül a TRI, OTRI, MA-OTRI mutatókkal tanulmányozom e két „ország” nyitottsági helyzetét.

Először is néhány minden számításomra jellemző tulajdonságot tisztázok. Az Európai Unió összetétele az évek folyamán változott, folyamatosan bővült. A számítások során az EU-27 vagy esetlegesen EU-15 adatait vettem figyelembe és a különböző adatok nem tartalmazzák a tagok közötti kereskedelmet, emiatt az Európai Unió nyitottságára számított mutatók alacsonyabbak lehetnek, mint az azt alkotó országok adatai. Forrásként minden esetben az European Central Bank és a Worldbank hivatalos oldalának adatait használom fel, azonban ezen oldalakon egyik esetben az adatok euróban, másik esetben amerikai dollárban vannak megadva. Ezek átváltásához a European Central Bank hivatalos éves átlagos devizaárfolyamát használtam.

3.1. tábla: Az Európai Unió (EU17) és Kína egymással szembeni nyitottságának vizsgálata (I.)

Év:	EU importhányad (import/GDP)	EU importhányad (Kínából származó importtal számolva)	Kína importhányad (import/GDP)	Kína importhányad (EU-ból származó importtal számolva)
2000	14,44%	0,76%	7,54%	0,76%
2003	10,17%	0,78%	10,02%	0,76%
2006	10,93%	1,13%	12,68%	0,69%
2009	8,14%	0,92%	11,10%	0,51%
2010	10,24%	1,38%	n.a.	0,70%

Forrás: European Central Bank és a Worldbank adatai alapján saját számítások

Az első táblázatban a két hatalom importhányadát (import /bruttó hazai termék) tekinthetjük meg, emellett az import tekintetében az egymás iránti nyitottságot mutatom be. A szolgáltatások torzító hatása miatt célszerűnek tartottam (a fejlettebb országokban a szolgáltatások árszintje jóval magasabb), ha a nyitottsági mutatókat vásárlóerő-paritáson vett GDP alapján számolom. Ezáltal az összehasonlítás realisabb lesz, és az eredeti mutató strukturális problémáját kikerülhetjük. (Gács János, [2007. október])

Mindkét hatalomról elmondható, hogy az importhányad értékeit figyelembe véve zárt „országoknak” tekinthetőek. Az Európai Unió tekintetében azonban meg kell említenünk, hogy túlnyomórészt nyitott országok alkotják, azonban a kereskedelmük jelentős része a tagok között zajlik, és ezt itt nem vettük figyelembe.

Kína a XXI. századig gazdaságilag zárt országnak tekinthető, azonban e területen is, azonban az évek során egyre nyitottabbá válik. Ha a kínai gazdaság méretét figyelembe vesszük, akkor elmondható, hogy „a nyitottság metaforájánál maradva: nem közömbös, hogy egy egér vagy egy sárkány tátja ki (még ha lassan is) a száját”⁴

⁴ Gács János: A gazdasági globalizáció számokban- A nyitottság alakulása az EU országokban (I. rész), Közgazdasági Szemle, 2007. október, 884. old.

Az egymással szembeni nyitottság tekintetében az Európai Unió importhányada (a 2009-es gazdasági válság évétől eltekintve) folyamatosan növekszik, vagyis a Kínából behozott termékek és szolgáltatások a GDP-hez viszonyított aránya egyre nagyobb. Ezzel szemben Kína tekintetében ez az érték stagnáló, de esetekben csökkenő értéket mutat. Bár elmondható, hogy értékben évről-évre növekszik Kína Európai Unióból származó importja, de mivel a bruttó hazai termék értéke nagyobb volumenben nő, ezért ehhez viszonyítva ez egyre kisebb arányú.

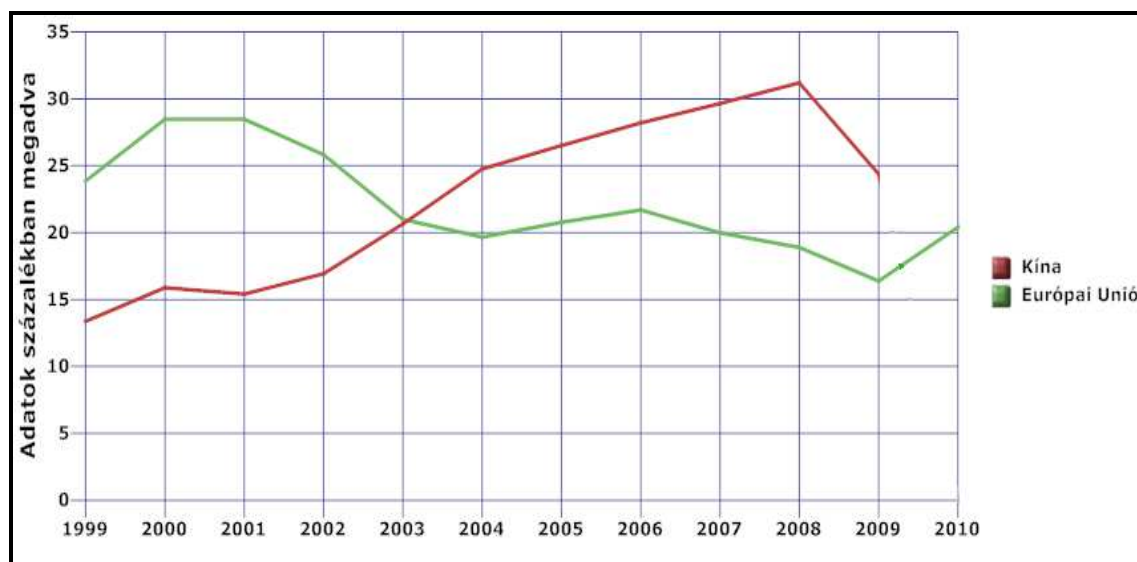
3.2. tábla: Az Európai Unió (EU 17) és Kína egymással szembeni nyitottságának vizsgálata (II.)

Év:	EU exporthányad	EU exporthányad (EU Kínába tartó exportja)	Kína exporthányad	Kína exporthányad (Kína EU-ba tartó exportja)
2000	14,03%	0,29%	8,35%	1,96%
2003	10,83%	0,36%	10,64%	1,64%
2006	10,76%	0,42%	15,52%	1,87%
2009	8,23%	0,41%	13,27%	1,14%
2010	10,17%	0,63%	n.a.	1,55%

Forrás: European Central Bank és a Worldbank adatai alapján saját számítások

A 3.2-es táblázatban az Európai Unió és Kína exporthányadát tekinthetjük meg, emellett az export tekintetében az egymás iránti nyitottságot mutatom be. Ismételten az adatok alapján Kína zárt országnak tekinthető, míg az Európai Uniónál ismételten torzítóak az adatok. Mindkét hatalomnál megfigyelhető a 2009-es gazdasági válság hatása, amely lecsökkentette a keresletet, ezáltal csökkent az export is. Az importhányad értékeivel összehasonlítva elmondható, hogy az Európai Unió tekintetében hasonló értékeket láthatunk, míg Kínánál az exporthányad mindig magasabb, mint az importhányad. (Ez a későbbiekben vizsgált nettó külkereskedelmi bevételnél lesz érdekes.)

Az exporthányad tekintetében az egymás iránti nyitottság Kína oldaláról jóval magasabb, ezzel szemben bár az Európai Unió alacsony értékeket mutat, de ezek évről évre magasabbak.

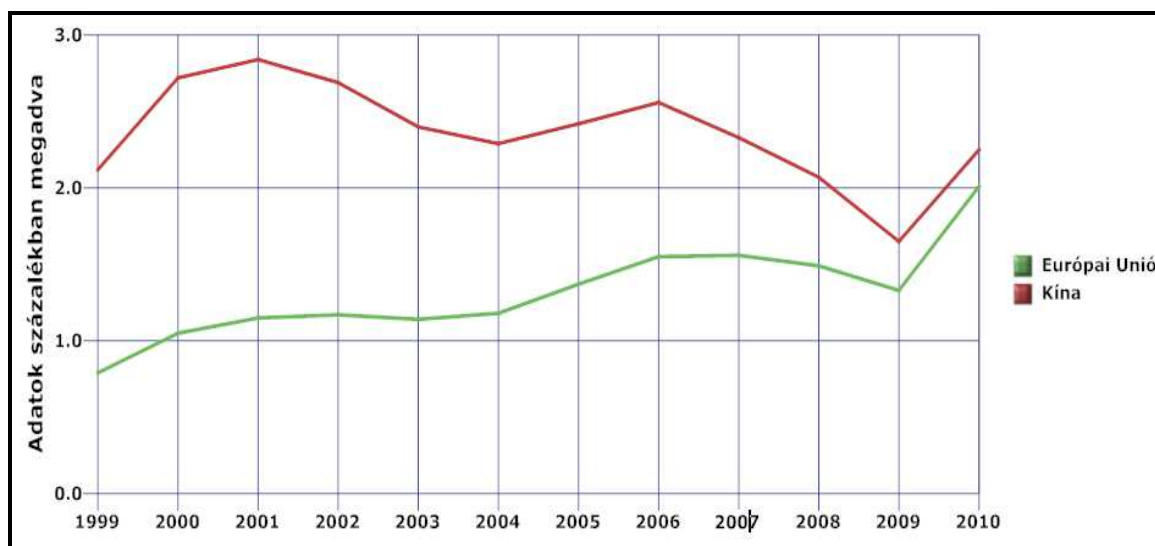

Forrás: European Central Bank és a Worldbank adatai alapján saját számítások

3.4. ábra: Kína és az Európai Unió külkereskedelmi nyitottsága (1999-2010)

A 3.4-es ábrán összességében figyelhetjük meg a két hatalom nyitottságának alakulását. A nyitottabb országoknál ez az érték 100%-ék fölötti. Kína adatai azt mutatják, hogy egy rendkívül zárt országgént érte el a XXI. századot, és még ma sem nevezhető nyitott országnak, azonban évről-évre növeli nyitottságát. A 2009. év visszaesést hozott számára e tekintetben, azonban valószínűleg további fellendülés várható és a további gazdasági növekedéssel tovább nő az ország szerepe a világkereskedelemben.

Az Európai Unió, ha a belső kereskedelmet nem vesszük figyelembe eléggé zárt gazdaságnak tekinthető. Azonban, ha a tagállamok közötti kereskedelmet is figyelembe vesszük elmondható, hogy egyre nagyobb lett a belső piac és ez által nyitottabbak lettek a tagok egymás iránt, hiszen többek között eltörölték a vámokat és a nem vámjellegű korlátokat az országok között, ezáltal segítik a termékek szabad áramlását.

Forrás: European Central Bank és a Worldbank adatai alapján saját számítások

3.5. ábra: Kína és az Európai Unió egymással szembeni külkereskedelmi nyitottsága (1999-2010)

Az egymással szembeni külkereskedelmi nyitottságot nézve elmondható, hogy a megfigyelt időszakban Kína jóval nyitottabb volt az Európai Unió irányába, mint fordított esetben. Mindkét hatalom tekintetében megfigyelhető a válság miatti visszaesés az egymással folytatott kereskedelemben, azonban ez a 2010-es évre helyreáll, sőt meghaladja a 2008-as értékeket. A válság után az Európai Unió nyitottsága Kína iránt nagy volumenben növekedett és 2010-re elérte a több mint 2%-os értéket, amely a vizsgált években a legnagyobb volt. Ez főként annak köszönhető, hogy a válság után inkább az olcsó termékekre nőtt meg a kereslet, amelyeket leginkább az ázsiai országok tudtak biztosítani.

Ahhoz, hogy a klasszikus nyitottsági mutatók teljes képet adjanak szükséges megvizsgálnunk a gazdaságok nettó külkereskedelmi bevételét, illetve kiadását. A következő táblázat Kínára és az EU27-re vonatkozóan adja meg a teljes a külkereskedelemre ezt a mutatót, emellett pedig a két „ország” közötti kereskedelemre vonatkozó adatokat is láthatjuk.

3.3. tábla: Az Európai Unió és Kína nettó külkereskedelmi egyenlegének vizsgálata (adatok ezer euróban megadva)

Év	EU nettó külkereskedelmi egyenlege	EU nettó külkereskedelmi egyenlege (Kínával szemben)	Kína nettó külkereskedelmi egyenlege	Kína nettó külkereskedelmi egyenlege (EU-val szemben)
2000	- 29 192 195	- 33 052 176	22 118 349	33 052 176
2003	63 909 496	- 40 520 624	28 615 730	40 520 624
2006	- 21 383 602	- 91 613 472	221 896 250	91 613 472
2009	13 573 916	- 78 692 430	272 008 333	78 692 430
2010	- 11 390 736	- 113 697 549	n.a.	113 697 549
2011	- 12 184 423	- 93 681 269	n.a.	93 681 269

Forrás: European Central Bank és a Worldbank adatai alapján saját számítások

Megfigyelhető, hogy az Európai Unió tekintetében ez az érték egyes években pozitív, míg más években negatív, nem figyelhető meg tendencia az adatok között. Ezzel szemben, ha a Kínával folytatott kereskedelmét vizsgáljuk, akkor a nettó külkereskedelmi egyenlege minden évben negatív értéket vett fel. (Minden esetben nagyobb a hiánya, mint a teljes nettó külkereskedelmi egyenlegnél.) Ezzel szemben Kínában évről-évre nagyobb külkereskedelmi többletről beszélhetünk, és természetesen a nettó külkereskedelmi egyenlege az Unióval szemben ellentettje az EU Kínával szembeni adataival.

A következőkben a nyitottságnak egy más típusú megközelítését mutatom be. Egyes mutatók figyelmen kívül hagyják a vizsgált országok szinte minden földrajzi meghatározottságát és leginkább a gazdaságpolitika negatív hatására koncentrálnak. Ennek mérésére hoztak létre 1995-ben Sachs és Warner szerzőtársak egy bináris indexet, amelynek célja, hogy a gazdaságpolitika eszközeit figyelembe véve minősítse az országokat. Véleményük szerint egy gazdaságot akkor nevezhetünk zártnak, ha azok öt kiválasztott tulajdonságból legalább eggyel hosszútávon rendelkeznek. (Sachs-Warner, [2006])

3.4. tábla: Az Európai Unió (EU17) és Kína Sachs-Warner index alapú besorolása

5 kiválasztott sajátosság:	Európai Unió	Kína
1. A nem vámjellegű korlátok a külkereskedelemben 40%-ot vagy annak nagyobb arányát érintik	NEM	NEM
2. A vámok átlagos rátája 40% vagy annál magasabb	NEM	NEM
3. A hazai valuta a feketepiaci árfolyam alapján 20%-kal vagy annál nagyobb mértékben tartós ideig alulértékelt a hivatalos árfolyamhoz képest	NEM	nincs adat
4. Az országban szocialista rendszer van	NEM	IGEN
5. A főbb exporttermékek külkereskedelmére állami monopólium van érvényben	NEM	NEM

Forrás: <http://translate.googleusercontent.com/translate> és Sachs-Warner: Economic Reform and the Process of Global Integration adatai alapján

E szempontok alapján az Európai Uniót nyitott (megfelelt mind az öt kritériumnak), míg Kínát zárt „országnak” tekinthetjük (szocialista országról beszélünk).

- A nem vámjellegű korlátok: Kína tekintetében az elmúlt években nem haladta meg a 30%-os értéket, ezzel szemben az Európai Unióban átlagban a kvóták nem érték el a 10%-ot, azonban a különböző ágazatok nem vámjellegű korlátai között nagyon magas a szórás (például a mezőgazdaság komoly védelme) (Sachs-Warner, [2006])
- Vámok: egyik erőcentrum sem rendelkezik magas értékekkel 2008-ban Kínában 3,92%-os, míg az EU-ban 1,15%-os átlagos vám volt. (<http://translate.googleusercontent.com/translate> adatai alapján)
- A hazai valuta feketepiaci árfolyama: Kínával kapcsolatban nincs adat erre vonatkozóan, míg az Európai Unió tekintetében 1970-es évektől vizsgálva nem beszélhetünk eltérésről a feketepiaci árfolyam és a hivatalos árfolyam között (Sachs-Warner, [2006])
- Állami monopólium az exporttermékekre: Kína tekintetében bár nem beszélhetünk állami monopóliumokról, azonban elmondható, hogy az államnak komoly beleszólása

van a vállalatok életébe és emellett számos állami cég van jelen a piacon; az Európai Unió tekintetében nincs jelen ilyen jellegű „probléma” (Sachs-Warner, [2006])

Összességében elmondható, hogy a fejezet elején felállított hipotézisemet el kell utasítanom, ugyanis Kína és az Európai Unió nyitottsága egymás iránt nem mutat folyamatosan növekvő tendenciát, azonban összességében nézve a két hatalom jóval nyitottabb lett egymás iránt.

A KÖZÖS VÁLSÁGKEZELES: EGYÜTT TALÁN KÖNNYEBB

Természetesen nem beszélhetünk a két fél között olyan megállapodásról, amely konkrétan arra vonatkozna, hogy a két erőcentrum közösen szeretne kilábalni a 2008-ban bekövetkezett válságból, azonban tagadhatatlan tény, hogy Kína nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy Európa kilábaljon a gazdasági gödörből. A jelenlegi válságos helyzetben nagyon nehezen tudná ezt önerőből véghez vinni. Azonban semmi sincs ingyen és ennek a segítségnek az igénybe vétele számos olyan megállapodáshoz vezet vagy vezethet, amely leginkább az ázsiai hatalom oldaláról nevezhető előnyösnek. E fejezetben azokat a tényeket szeretném áttekinteni, amelyek ebben az ügyben történtek a két fél között.

Elsőként kiemelném az európai adósságokat, amelynek jelentős részét jelenleg Kína finanszírozza. Hogyan is működik ez? Kínának saját európai kormánykötvény portfóliója van, emellett állampapírokat vásárol, amellyel segítséget nyújt a tagországok stabilizációjában (leginkább spanyol, olasz és görög értékpapírok). Emellett a kínai kormánytagok bizalmukról biztosították az európai vezetőket és hangsúlyozták, hogy az Európai Unió Kína legnagyobb felvevő piaca, így az ország nem hagyhatja az erős euró megszűnjön és ezzel az Európai Unió még nagyobb problémákkal küzdjön. (MTI, [2010. október 03.])

Természetesen nem csak biztató szavak érkeznek Keletről, hanem megrovóak is. „A kínai kommunista párt hivatalos lapja,...figyelmezteti az Európai Uniót is, amelyet egyenesen a gazdasági reformokra és az eurózóna és az euró iránti bizalom visszaállítására szólítja fel.”⁵

⁵ HVG [2011. május 11.]: EU-Kína párbeszéd Gödöllőn

Amellett, hogy Peking állampapírokat vásárol egyre inkább jellemző, hogy devizataralékait nem amerikai dollárban tartja, hanem eurót vásárol, amellyel biztosítja annak stabilitását is. Erre legjobb példa 2011. április 12-e, amikor az euró új 15 havi csúcsot ért el a dollárral szemben, amely valószínűsíthetőleg az EKB újabb kamatemelésének és a piacokon nagy tételekben történő kínai euró vásárlások következménye. (MTI, [2011. április 12.])

A két hatalomnak eltérő a gondolkodása számos gazdasági területen, azonban a pénzügyi válsággal kapcsolatban egyetértenek abban, hogy a nemzetközi intézményeknek nagyobb szerepet kellene vállalniuk a gazdasági kockázatok nyomon követésében, és a fejlődő és fejlett országoknak nagyobb súlyt kell kapniuk ezekben az intézményekben. Emellett mindkét hatalom vezetői többször is hangsúlyozták, hogy a fejlődés kulcsa lehet a kereskedelem és a tőkebefektetések volumenének növekedése (Ezt bővebben a következő fejezetben fejtem ki). (Európai Bizottság [2011.10.24.])

De természetesen mindennek ára van, Kína „segítségének” is, méghozzá elég magas. Ahogy már azt már a fejezet elején is kifejtettem a kínai támogatások számos olyan egyoldalú megállapodáshoz vezetnek, amely negatívan érinti az Európai Uniót. (MTI, [2010. október 03.]) Egy ilyen példa a sok közül az, amikor 2010. október 6-án a „kínai-EU csúcsértekezlet előtt a kínai kormányfő felszólította az Európai Uniót arra, hogy ismerje el piacgazdaságnak az ázsiai országot, és enyhítse a csúcstechnológiát érintő, még meglévő kiviteli korlátozásokat.”⁶

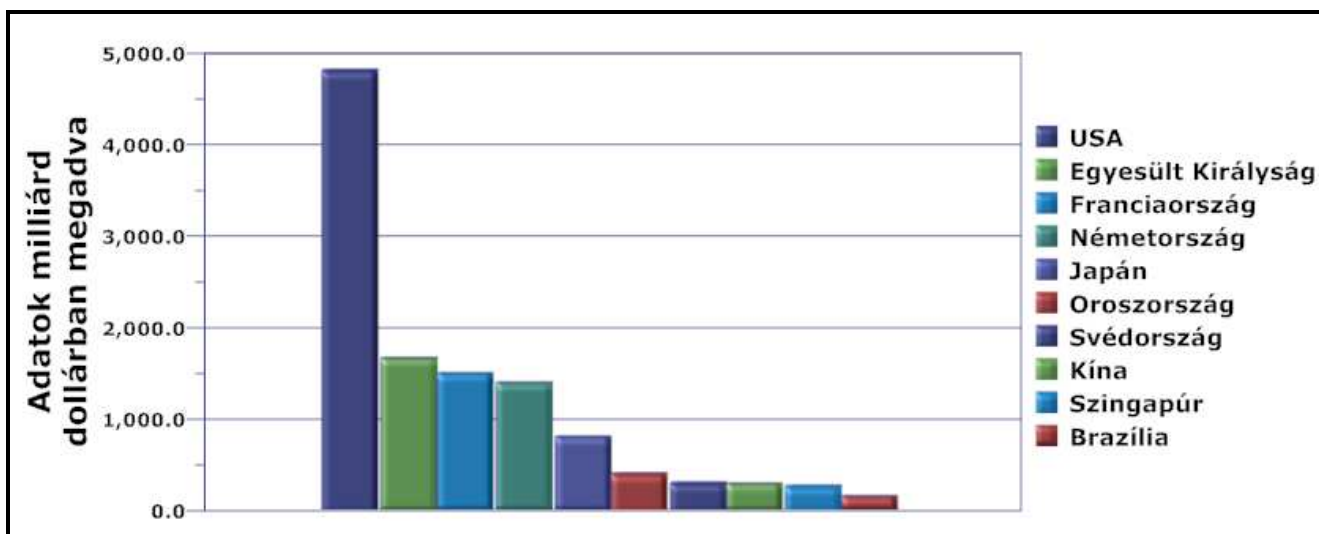
Összességében elmondható, hogy az Európai Uniónak jelenleg szüksége van az „Ázsiai Óriásra”, ugyanis az eurózóna egy tagországa (kiemelten Görögország) olyan gazdasági válsággal küzdenek, amelyet valószínűleg nem tud Európa egyedül megoldani, azonban kijelenthető, hogy magas árat fog fizetni ezért a segítségért.

A KÍNAI KÖZVETLEN TŐKEBEFEKTETÉSEK AZ EURÓPAI ORSZÁGOKBA

Az elmúlt évtizedben Kína nemcsak nyitottabb lett a világ iránt, hanem ezzel párhuzamosan folyamatosan növelte a külföldi közvetlen tőkebefektetéseinek is a mértékét. Az FDI kiáramlásnak számos célpontja volt a világ országai között. Legfőbb felvevői a környező

⁶ MTI [2010. október 03.]: Kína támogatja a stabil eurót

ázsiai országok, de egyre nagyobb kínai tőkebefektetésekről szerzünk tudomást afrikai és dél-amerikai országokba is, emellett pedig egyre jelentősebb mértékű az Európai Unióba történő befektetések mértéke. „A kínai gazdaság nemzetközi súlyának növekedési folyamatában viszonylag új, de a következő években minden jel szerint az egyik legdinamikusabb tényező a kínai állam és a vállalatok tőkeexportjának látványos bővülése. Ennek a minőségileg új szakasznak jóval nagyobb hatása lesz a világgazdasági erőviszonyok átrendeződésére, mint önmagában a gyorsütemű gazdasági növekedésnek...”⁷ Ezen alfejezetem célja, hogy megvizsgáljam Kína az EU-27 országaiba történő FDI befektetéseinek alakulását, kiemelve hazánk jelentőségét.

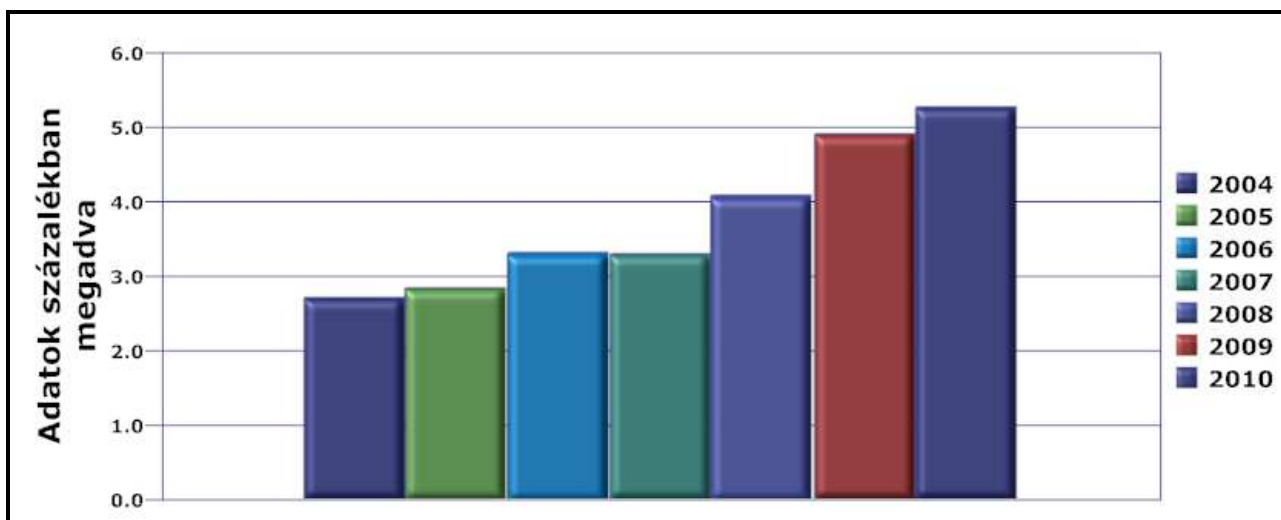
Forrás: 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment adatai alapján

3.6. ábra: A közvetlen külföldi tőkebefektetők a világon (2010)

Először szeretném áttekinteni, hogy milyen pozícióban áll e tekintetben Kína a világ többi országához viszonyítva. Jelenleg az FDI kiáramlás tekintetében Kína a 8. helyet foglalja el a világon. E tekintetben még számos ország megelőzi (Amerikai Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Japán, Oroszország, Svédország), azonban figyelembe kell vennünk, hogy Kína előtt milyen lehetőségek állhatnak e területen. Kiemelném, hogy az „Ázsiai Óriás” a világon a legnagyobb valutatartalékkal rendelkezik (amerikai dollár és euró), emellett egyre nagyobb az aranytartaléka is. Az ország egyre nyitottabb a világ felé, amelyről intézkedéseivel „tanúbizonytságot” is tesz: 2003-ban beindította a „Go Global” nevezetű kampányát (a Kommunista Párt XVI. kongresszusa hagyta jóvá), amellyel szeretné elérni, hogy minél több nemzetközileg is sikeres kínai cég szülessen meg. (Artner Annamária, [2007]) Kezdetben a legnagyobb állami

⁷ Inotai András- Juhász Ottó [2009]: A változó Kína, Akadémiai Kiadó, Budapest (290. old.)

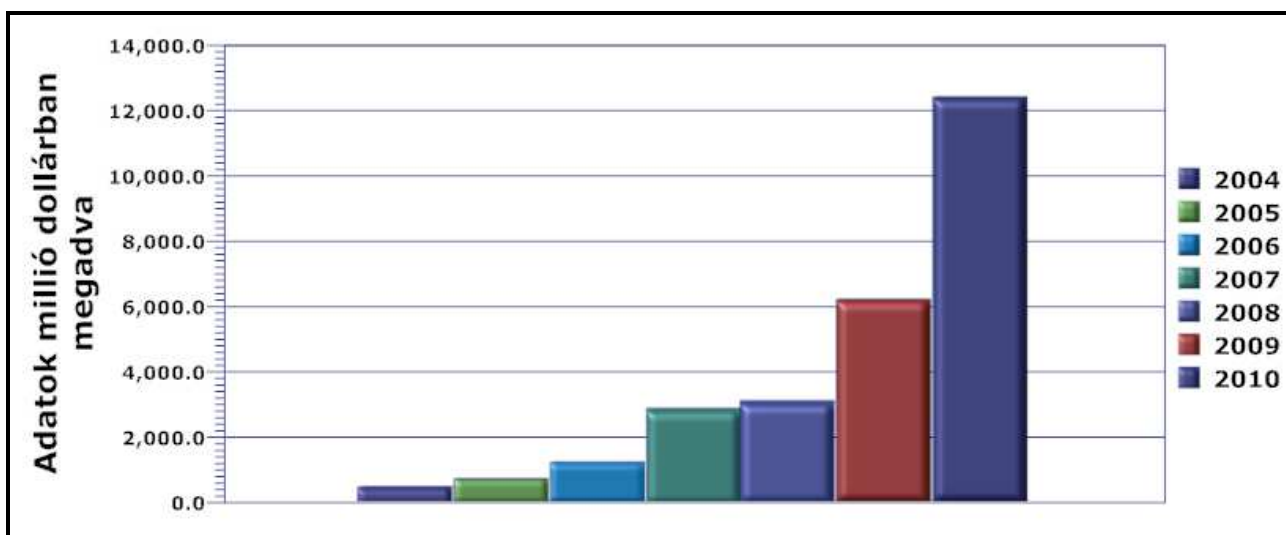
felügyelettel kísérve és hatalmas támogatások mellett működött a program, majd 2004-ben szabad kezet adtak a cégeknek, ami természetesen nem azt jelentette, hogy nem volt és nincs állami ellenőrzés. (Szentesi Ambrus Gábor, [2009]) Ettől függetlenül ez a törekvés, úgy tűnik, sikerekkel teli, ugyanis például 2006-ban az Európai Unió importjában Kína átvette (amelyet már az előzőekben is említettem) az első helyet az Egyesült Államoktól. Ugyanebben az évben pedig a működő tőke beruházások területén a 13. helyre lépett előre a világon, amelyet 2010-re már a 8. helyre javított.

Forrás: OECD hivatalos oldala

3.7. ábra: Kína FDI befektetéseinek növekedése a GDP százalékában 2004-től 2010-ig

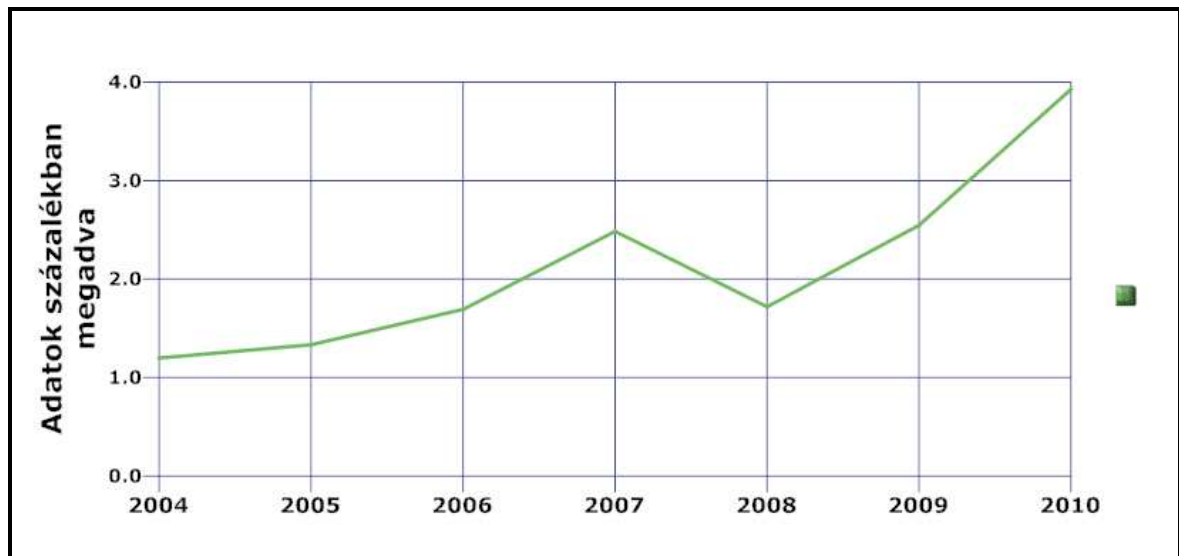
A 3.7. ábra a GDP százalékában mutatja meg, hogy az FDI kiáramlás hogyan alakult Kína tekintetében. Amint az jól látszik 2004-ben ez az érték még alig érte el a 2,7%-ot, míg 2010-ben ez már meghaladta az 5%-ot. 2004-től 2010-ig az átlagos növekedés 9,9%-os volt évente, amely bár elmarad az erre az időszakban átlagos 11,04%-os GDP növekedéstől, de további erőteljes fejlődés várható e téren is.

Forrás: 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment adatai alapján (saját számítás)

3.8. ábra: Kína FDI befektetései az EU-27 tagországaiba (2004-2010)

Kína közvetlen külföldi tőke befektetései nemcsak összességében emelkedettek meg, hanem egyre nagyobb volumenű tőke érkezik az EU-27 tagországaiba is, amelyet a 3.9-es ábra szemléltet. Amíg 2004-ben a teljes FDI kiáramlásának csak 1,2%-a (536,89 millió dollár) érkezett ezekbe az országokba, addig ez az érték 2010-re több mint huszonháromszorosára nőtt (12 463,46 millió dollár) és a teljes kiáramlás közel 4%-át teszi ki. (Természetesen ezzel az értékkel nem az Európai Unió a legjelentősebb „célpont” e tekintetben, azonban a befektetések nagysága folyamatosan növekszik.) A Kínából történő FDI befektetések az EU-27 tagországaiba a teljes közvetlen külföldi tőkebefektetések százalékában mért értékeket a következő ábra szemlélteti.

Forrás: 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment adatai alapján (saját számítás)

3.9. ábra: A Kínából történő FDI befektetések az EU-27-be a teljes közvetlen külföldi tőkebefektetések százalékában 2004-től 2010-ig

2007-ig egy töretlen fejlődés jellemzi ezt a mutatót, azonban 2008-ra az EU-27-be történő kínai FDI nem növekszik olyan mértékben, mint Kína teljes közvetlen külföldi tőkebefektetései. Azonban 2008-tól újabb jelentős növekedés mutatkozik a mutató értékében. Évenként átlagosan az FDI értéke 1987,76 millió dollárral növekedett, amely miatt 2010-re az EU-27-be történő tőkebefektetések értéke elérte a teljes tőkebefektetések 3,93%-át. Összességében elmondható, hogy e tekintetben az értékek további növekedésére lehet számítani, amely valószínűleg annak köszönhető, hogy a két hatalom közötti kapcsolat egyre erősebbé válik

3.5. tábla: Kínából származó közvetlen külföldi tőkebefektetések az EU-27 egyes országaiba (adatok millió dollárban megadva)

	2004	2010
Luxemburg	0,00	5786,75
Németország	129,21	1502,29
Svédország	6,44	1479,12
Egyesült Királyság	108,46	1358,35
Hollandia	8,97	486,71
Magyarország	5,42	465,70

Forrás: 2010 Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment adatai alapján (saját számítás)

Érdekesnek találtam kiemelni azokat az európai országokat, ahová 2010-ben a legnagyobb mértékű volt a kínai működőtőke beáramlása. Ezek Luxemburg, Németország, Svédország, Egyesült Királyság, Hollandia és Magyarország. Ha a 2004-es adatokat hasonlítjuk össze a 2010-es adatokkal óriási növekedést figyelhetünk. Kiemelhetjük Luxemburgot az országok közül (amely egyébként 2010-ben vezető pozíciót foglalt el), ugyanis 2004-ben még nem volt (vagy nagyon minimális mértékű) e tagállamban kínai FDI beáramlás; hat év elteltével pedig ez az érték 5786,75 millió dollárra növekedett. Emellett jelentős mértékű volt Németországban, Svédországban, az Egyesült Királyságban, Hollandiában és hazánkban is a kínai működőtőke befektetések növekedése.

„Magyarországon is egyfajta messiásként tekintenek Kínára”⁸: egyre nagyobb mértékű kínai befektetések történnek hazánkban, amely bár még a többi külföldi tőkebefektetés között alacsony arányú, de folyamatosan növekszik (1998-ban 1,4%, addig 2009-ben 2,7%-ra nőtt). Az „Ázsiai Óriás” befektetéseinek több mint 30%-a a gépgyártásban, 25%-a pedig a válság előtt a logisztikai és kereskedelmi területekre összpontosult, a 2008 után a célpont leginkább a megújuló energiaszektor lett, amelynek részleteit a további fejeze-

⁸ Napi Gazdaság: Kínát várják megváltóként a magyarok [2011.szeptember 30.]

tekben fejtem ki. Bár Európában a kínai befektetések három részre lehet osztani (kínai állami alapokhoz kapcsolódó befektetések, vállalati illetve magánszemélyek befektetései) hazánkban azonban leginkább a magánszemélyek befektetései jellemzőek. Fellegi Tamás magyar nemzeti fejlesztési miniszter egyik beszédében meg is fogalmazta, hogy a kínai tőke magyarországi megjelenése eddig még nem tapasztalt lendületet adhat a magyar gazdaságnak. (Napi Gazdaság, [2011. szeptember 30.])

A magyar tőke kivitel állományát nézve az ázsiai közvetlen tőkebefektetéseinek mértéke 2009-ben 2,4 milliárd eurót tett ki, amely egészen magas értéknek mondható, ha figyelembe vesszük, hogy Európa egészére nézve az FDI kiáramlásunk 2009-ben 9,2 milliárd euró volt. (Napi Gazdaság, [2011. szeptember 30.])

3.6. tábla: Az Európai Unió FDI kiáramlása Kínába és Hong Kongba 2010-ben (adatok millió euróban megadva)

Országok:	Kína	Hong Kong
EU-27	4 900	3 000
Németország	1 600	900
Spanyolország	1 400	400
Finnország	1 400	0
Franciaország	1 300	900

Forrás: European Central Bank adatai alapján

Ahhoz, hogy teljes képet kapjunk a két fél ilyen jellegű kapcsolatáról meg kell vizsgálnunk, hogy az Európai Unió közvetlen működőtőke befektetései hogyan alakultak Kína irányába. Ennek adatait a 3.8-as táblázat tartalmazza (mivel még mindig vitatott, hogy Hong Kong „külön kategóriát” képez-e Kínától, ezért ezen adatokat is feltüntettem). Amint láthatjuk az EU-27 FDI befektetései Kínába és Hong Kongba 7900 millió eurót tesznek ki (amely körülbelül 10 800 amerikai dollárnak felel meg), ami némileg elmarad Kína Unióba történő befektetéseitől.

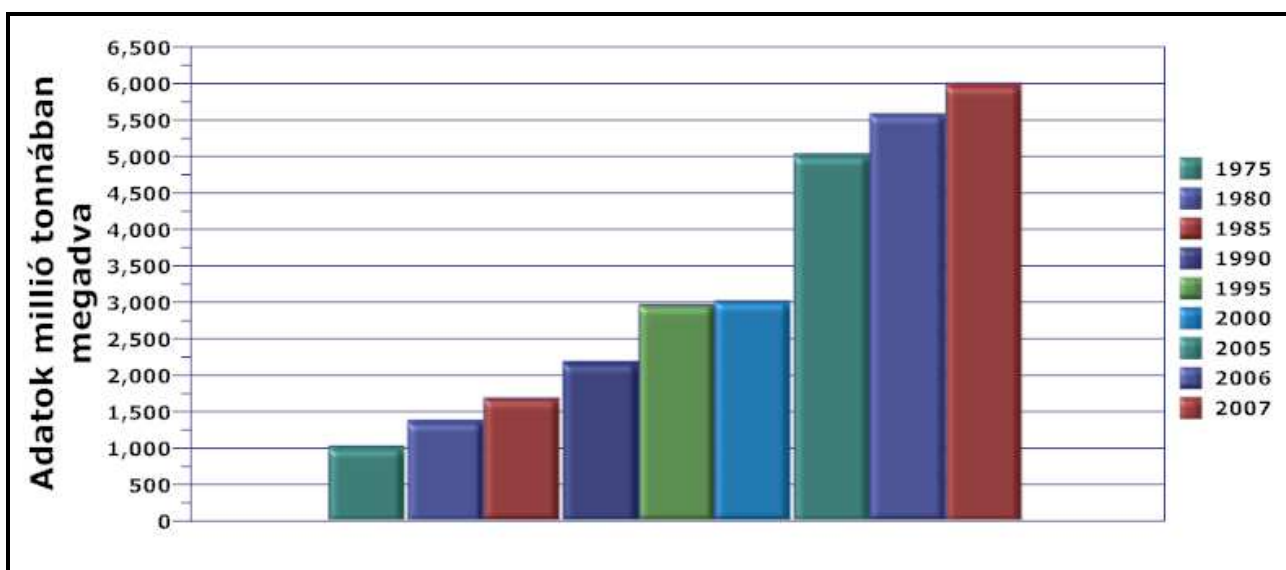
Össességében elmondható, hogy Kína és az Európai Unió kapcsolata a közvetlen külföldi tőkebefektetések területén az utóbbi tíz évben folyamatosan és rohamosan fejlődött. Ez egy kiváló lehetőség mindkét hatalom számára, hogy gazdasági fejlődésük a következő évtizedekben tovább folytatódjon.

A GYENGESÉGEK ÉS VESZÉLYEK BEMUTATÁSA:

Ahhoz, hogy a két fél kapcsolatáról teljes képet kapjunk nem elégséges csak a növekvő kereskedelemről, az egymás iránti egyre nagyobb nyitottságról és a kapcsolatok pozitívumairól beszélni, természetesen számos ellentét is akadályozza ezek „felhőtlen” fejlődését. Egyrészt ezek a konfliktusok a két erőcentrum között a nézeteken belüli különbségekből (hiszen Kínában még mindig szocialista rendszer uralkodik), másrészt mindkét „ország” saját érdekeit tartja szem előtt, amely nem mindig egyezik a másikéval.

E fejezetben ezeket a konfrontáló tényezőket tekinteném át először az Európai Unió szemszögéből, majd Kína oldaláról. Arra próbálok választ kapni, hogy képes lesz-e a két fél ezeket a problémákat megoldani és ez által tovább bővíti a kapcsolatot.

Első problémaként **Kína szén-dioxid kibocsátását** említhetjük meg, amely a megújuló energiaforrások mellett harcoló és a globális felmelegedés ellen küzdő Európai Uniónak „nem túl pozitív képet fest”.

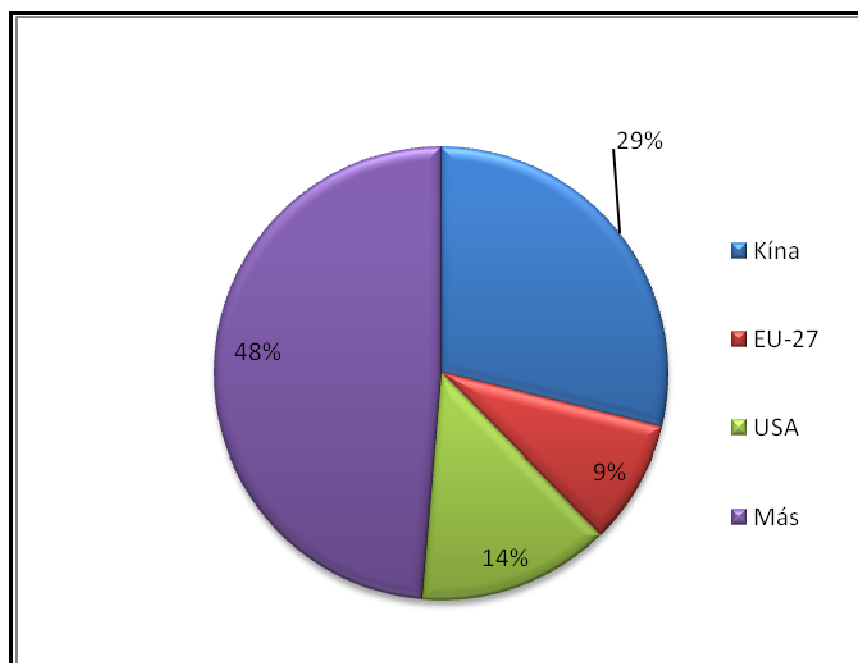

Forrás: OECD hivatalos oldala

3.10. ábra: Kína teljes szén-dioxid kibocsátása 1975-től 2007-ig

Kína nemcsak a GDP növekedésben ért el sikereket, hanem folyamatosan növekszik a környezetre káros üvegházhatású gázok (például: szén-dioxid, metán, dinitrogén-oxid) kibocsátása is. Bár időközben Kínát sikerült nemzetközi ráhatással arra késztetni, hogy csatlakozzon a Kiotói Egyezményhez (2002-ben), de fejlődő országgként írta ezt alá Indiá-

val együtt, így még nincsenek arra kényszerítve, hogy visszafogják a széndioxid-kibocsátásukat. Amint az ábra is mutatja Kína szén-dioxid kibocsájtása folyamatosan nő, 2007-re elérte 6051 millió tonnát, amellyel az Egyesült Államok után a második helyen áll a világon. Ez az érték 1975-ben alig haladta meg az 1000 millió tonna/év mennyiséget. (HVG: EU-Kína kapcsolatok: rövid áttekintés, [2010])

Forrás: OECD hivatalos oldala

3.11. ábra: Az OECD hivatalos előrejelzése a világ szén-dioxid kibocsátásnak megoszlásáról (2030)

Ahogy az ábra is mutatja, hogy Kína nem csak megelőzi a közeljövőben az Amerikai Egyesült Államokat az üvegházhatású gázok kibocsátásában, de ha a növekedés ilyen iramban folytatódik 2030-ra a világ teljes kibocsátásának közel 30%-át ez az ország fogja adni. (Míg az USA és az Európai Unió csökkentik a kibocsátásukat.)

E jelenség megoldása nemcsak az Európai Unió, de az egész világ érdeke és feladata, ezért az utóbbi években számos konferenciát tartották a problémák megoldása érdekében. 2005-ben Kína és az EU között egy éghajlat-változási partnerség jött létre, amelyben ígéretet tett mindkét fél arra, hogy olyan technológiai újításokat fog bevezetni az ipari termelésbe, amely csaknem kibocsátásmentes szénalapú energiatermelést tudna biztosítani. Ennek eredményeképpen már Kínában építik és feltehetőleg 2020-ig át is adnak egy ilyen kibocsátásmentes létesítményt. (HVG: EU-Kína kapcsolatok: rövid áttekintés, [2010])

2010. május 20-án tartott prágai EU-Kína csúcstalálkozón a két fél megállapodást írt alá a tudománnyal, a technológiával és a tiszta energiával kapcsolatban. Ebben az egyezményben Kína ígéretet tett, hogy az európai uniós támogatásért cserébe lépéseket tesz a megújuló energiaforrások nagyobb mértékű kihasználása felé és csökkenti az üvegházhatású gázok kibocsátás növekedésének ütemét. (Európai Bizottság [2011.10.23.]

További konfliktust jelent az, hogy Kína máshogy ítéli meg az **emberi jogok kérdését**, amely az Európai Unió egyik alapelveéhez tartozik. Szinte minden stratégia megbeszélésen napirendi pontnak számít e kérdés, amelyben Kína még kevésbé enged, mint a széndioxidkorlátozásokkal kapcsolatban. Elsősorban az Unió a tibeti helyzetet, a kínai kényszermunkatáborok rendszerét (gazdasági vállalatként működnek és a gyártott termékeket kereskedelmi forgalomba hozzák) és az emberi jogok védelme mellett felszólalók kivégzését ellenzi. (HVG: EU-Kína kapcsolatok: rövid áttekintés, [2010])

Emellett zavaró tényezőnek számít az, hogy **a kínai diaszpórának egy része illegálisan vándorol be európai uniós országokba**. Jelenleg az adatok eléggé pontatlanok (hiszen nagy része az illegális bevándorlásból származik, amelyet nem lehetséges regisztrálni). Becslések szerint az Európai Unió területén élő kínaiak száma a teljes lakosság körülbelül 3-5%-át teszi ki. A legnagyobb kínai populáció Németország területén található, azonban előszeretettel választják hazánkat is célpontul. Teljes számuk becslését nehezíti, hogy rendkívül zárt közösségeket alkotnak. (Mészáros Klára, [2004])

Kína európai uniós exportjának jelentős részét a könnyűipari termékek teszik ki. Ennek kapcsán alakult ki 2005 nyarán az úgynevezett „textil-vita”, amikor egy több évtizedig érvényben lévő textilárak forgalmát korlátozó nemzetközi egyezmény elveszítette érvényességét és ezzel a **Kínából érkező textilárak mennyisége** jelentősen megugrott (egyes termékek tekintetében több mint ötszörösére emelkedett). Annak érdekében, hogy saját könnyűiparát az Európai Unió megóvjá átmeneti időszakra kereskedelmi kvótákat hirdetett ki a kínai kereskedelmi cikkekre, azonban ezek a kvóták rövid idő alatt beteltek, a kínai áruk pedig az európai kikötőkben vesztegeltek, mivel az importőrök nem kapták meg rá a behozatali engedélyeket. Végül is még az év szeptemberében megoldást találtak a problémára, ugyanis a kikötőkben vesztegelő árukat még beengedték az országokba és a következő évi kvótákhoz számították őket. (Mészáros Tamás, [2011])

Ehhez kapcsolódik Kína egyik jelentős problémája az Európai Unióval, amely az **exportjára kivetett különböző vámok**. Az EU saját piacát védő vámpolitikát folytat, amely leginkább a termékek dömpingjétől próbálja megvédeni a tagországokat, de számos csúcstechnológiával rendelkező termékre is kiterjed. A kínai politikusok legfőbb célja e vámok mérséklése vagy eltörlése, amely segítségével tovább tudják exportjukat növelni. (MTI: EU-Kína: kitört a piacháború, [2011])

Komoly probléma még az Európai Unió számára, hogy rengeteg **hamisított termék érkezik az ázsiai országokból**. Idén Brüsszelben az Európai Parlament közzé tette a hamisított termékekkel szembeni védekezés érdekében meghozott szigorúbb vámintézkedések eredményét. „Az éves jelentés szerint az EU külső határain 103 millió hamis terméket foglaltak le, 85 százalékuk származási helye Kína”⁹ Ezek az arányok pedig csak növekedni fognak, egy 2008-as jelentés szerint a határokon lefoglalt termékeknek csupán 54%-a volt kínai, ehhez képest elképesztőek a 2011-es adatok. (HVG: EU-Kína kapcsolatok: rövid áttekintés, [2010])

Mindkét fél vezetőségében már megfogalmazott azon probléma, hogy **rendkívül korlátozott az egymás piacain való térnyerés**. Ez az Európai Unió tekintetében az előbbieken említett kereskedelmi korlátozásokban (árudömping elleni vámok, kereskedelmi kvóták bevezetése) jelenik meg. Ehhez képest Kínában sokkal összetettebb a szabályozás. Röviden összefoglalva a tényeket elmondható, hogy a kínai piacokon több olyan szegmens is található, ahol nem „engedélyezett” a külföldiek térnyerése, egyszerűen kizárják őket ezekről a területekről, kifejezetten állami irányítás alatt áll (például a közbeszerzések szállítói közé lehetetlennek mondható, hogy egy európai vállalkozó bekerüljön), másrészt azt is szabályozzák, hogy a különböző gazdasági területeken milyen arányban szerezhetnek piaci részesedést a külföldi befektetők. Emellett hátrányosan megkülönböztetik őket a hazai vállalkozásokkal szemben. (MTI: EU-Kína: kitört a piacháború, [2011])

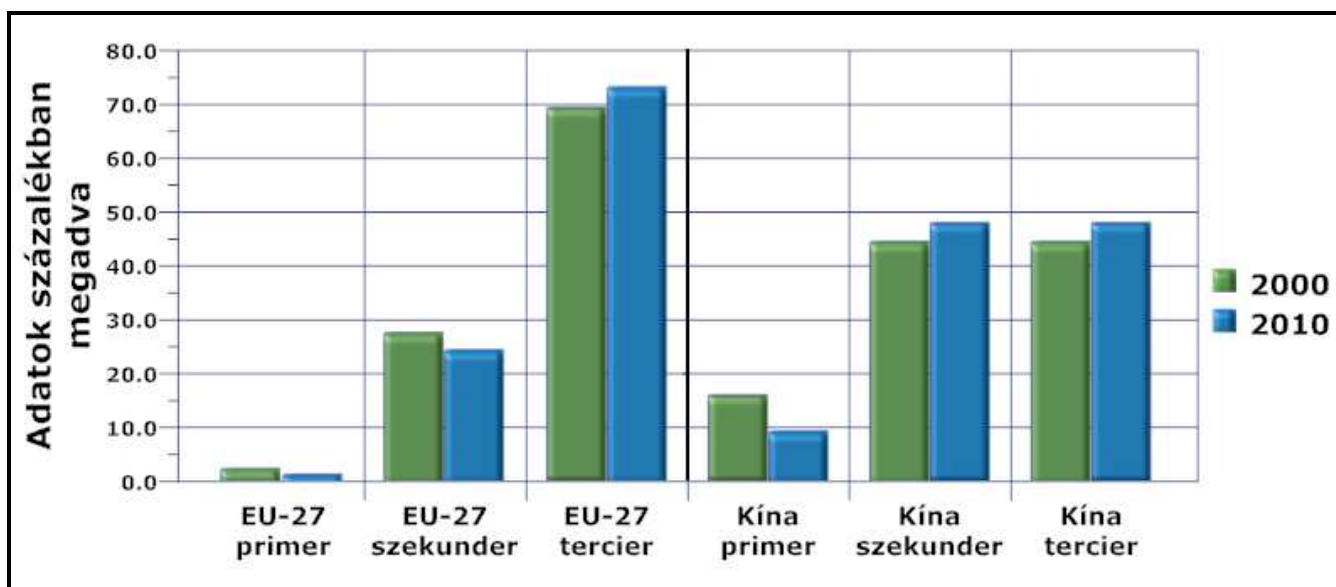
Összefoglalva elmondható, hogy számos ellentétéről beszélhetünk a két fél között (amelyek a kereskedelem fejlődését hátráltatják), amelyek közül egyesek egyezményekkel és tárgyalásokkal megoldhatóak vagy legalább enyhíthetőek, míg jó néhány olyan nézetbeli különbségekről tanúskodik, ami a közel jövőben nem valószínű, hogy változni fog.

⁹ MTI [2011. 07.14]: EU-Kína: kitört a piacháború

A KÉT HATALOM SZEKTORÁLIS ÖSSZEHASONLÍTÁSA

ÁLTALÁNOS JELLEMZŐK

A földrajztudomány a négy szektort különíti el a gazdaságban: a primer szektor (mezőgazdaság, vadászat-halászat, bányászat), a szekunder szektor (ipar), tercier szektor (szolgáltatások), kvaterner szektor (kutatás-fejlesztés- innováció (K+F+I)). E fejezetemben csak az első három szektorral foglalkozok bővebben, ugyanis az utolsó szektor GDP-hez viszonyított aránya egyik hatalomnál sem olyan jelentős mértékű, hogy befolyással bírjon az összehasonlításnál. Véleményem szerint ahhoz, hogy átfogóbb képet kapjunk a két hatalom kereskedelmi kapcsolatáról mindenképpen meg kell vizsgálnunk, hogy milyen a szektorális felépítése.

Forrás: European Central Bank adatai alapján

4.1. ábra: A primer, szekunder és tercier szektor „termelése” a GDP arányában az EU-27 és Kína tekintetében

Egészen a céhek megjelenéséig a gazdaságban vezető szerepet töltött be a mezőgazdaság, hiszen addig még csak a háziipar volt jellemző. Azonban a XXI. századi fejlett világban a primer szektor egyre inkább kisebb jelentőségű, és értéke a GDP-hez viszonyítva egyre jelentéktelenebb. Leginkább ez jellemző az EU-27 tagországaira is, ahol még 2000-ben a mezőgazdaság által megtermelt érték a GDP 2,7%-át tette ki, addig ez az érték 2010-re 1,7%-ra csökkent. Emellett megfigyelhető, hogy a gépesítés és a technológia

előrehaladtával a lakosság egyre kisebb hányada dolgozik a primer szektor területén (ez országoként változó, 0,5 és 5% közötti értéket vesz fel).

Ezzel szemben még Kína e tekintetben is a fejlődő országok közé tartozik, ugyanis a primer szektor által megtermelt érték viszonylagosan magas hányadot vesz ki a bruttó hazai termék értékéből. Ez még 2000-ben 16,3% volt, amely 2010-re 9,7%-ra csökkent. Azonban elmondható, hogy előrejelzések szerint további csökkenésre lehet számítani e területen; 2015-ben ez az arány már csak 7,6%, 2020-ban 6,1% lesz, míg 2030-ra már csak 5%-os „részesedést” jósolnak a kutatók. Emellett meg kell említeni, hogy Kínában rendkívül magas a mezőgazdaságban dolgozók száma, az összes foglalkoztatott számának 44,8%-át tette ki 2005-ben. Azonban valószínűsíthetőleg ez az érték is nagymértékben csökkenni fog az előrejelzések szerint 2015-re 29,4%-ra, 2030-ra pedig 15%-ra. Bár számos agrárterméket figyelembe véve Kína világ legnagyobb termelője, azonban a vízhiány és a megművelhető terület szűkössége miatt, nagyszámú mezőgazdasági cikkből importra szorul (ezt bővebben már egy előző fejezetemben kifejtettem). (Inotai András- Juhász Ottó, [2009])

Az ipari forradalmak után egyre inkább előtérbe került és teret nyert a szekunder szektor. Amely bár még a XXI. század fejlett világában is jelentős maradt, azonban GDP-hez viszonyított mértéke jelentősen csökkent. Az Európai Unió tekintetében 2000-ben ez az arány 28%-os volt, amely 2010-re 24,8%-ra csökkent. Azonban meg kell említeni, hogy jelentős eltérések mutatkoznak az Uniót alkotó országok között e tekintetben. Európa területén számos rendkívül iparosodott ország található (pl. Németország), míg több tagállam inkább a szolgáltatások területén fejlettebb. (Eurostat hivatalos oldala)

Kína XXI. századi térnyerésének sarkalatos pontja az ország ipari fejlődése. Mind a nehéz és könnyűipari termelésben az ország számos előnnyel rendelkezik a fejlett országokkal szemben. Az olcsó munkaerő, a jelentős nyersanyagkészletek és az erőskezü központi irányítás hozzásegítette Kínát ahhoz, hogy ilyen mértékű gazdasági növekedést érjen el és a világ számos országának legnagyobb exportőrévé váljon. (Majoros Pál, [2011])

Ennek köszönhető, hogy Kínában még mindig növekvő tendenciát mutat a szekunder szektor részesedése a megtermelt GDP-ből. 2000-ben ez arány még 44,9% volt, addig 2010-re már elérte a 48,3%-ot. Azonban egyes kutatók szerint ez az arány a későbbiekben csökkenni fog és a GDP értékének 2020-ra már csak 43,9%-ot, míg 2030-ra csak

35%-ot fogja az ipar megtermelni. Bár jelenleg a mezőgazdasághoz képest az iparban foglalkoztatottak száma alacsonyabb, azonban még mindig jelentős mértékű. Jelenleg az összes foglalkoztatott 26,3%-a dolgozik az ipar valamilyen területén. Az előrejelzések szerint ez a jövőben folyamatosan növekedni fog, valószínűleg ez az arány 2020-ban 33,3%, míg 2030-ban 35% lesz. A szekunder szektoron belül Kína tekintetében fontos kiemelni az építőipar jelentőségét, ahol 2010-ben a foglalkoztatottak 8,8%-a dolgozik. (Inotai András- Juhász Ottó, [2009])

Napjainkra a fejlett világban a terciér szektor a legkiemelkedőbb jelentőségű a GDP-hez viszonyítva. Az Európai Unióban a teljes bruttó hazai termék értékének 2000-ben 69,7%-át tette ki, amely 2010-re további 3,9%-kal bővült. Az EU-27 országain belül a foglalkoztatottak jelentős része (minden országban több mint 40%) a terciér szektor valamilyen területén dolgozik. (Eurostat adatai alapján)

Ezzel szemben Kínában még viszonylag alacsony a terciér szektor aránya a GDP értékéhez viszonyítva, amely folyamatosan és nagy ütemben növekszik. 2000-ben ez a mutató még csak 44,9%-os volt, azonban 2010-re elérte a 48,3%-ot. A foglalkoztatottság területén sem rendelkezik ez a szektor kimagasló értékekkel, ugyanis a foglalkoztatottak 36,2%-a dolgozott 2010-ben a terciér ágazatokban (itt is növekedés figyelhető meg, ugyanis ez az érték 2000-ben még csak 27,5% volt). A kutatók előrejelzése szerint azonban 2030-ra itt is elérheti a foglalkoztatottság az 50%-os mértéket. (Inotai András- Juhász Ottó, [2009])

Bár a kvaterner szektor a GDP-hez viszonyított aránya elenyésző, azonban meg kell említenünk, hogy a kutatás-fejlesztés és az innováció nélkül egyik hatalom sem tud hosszú távú gazdasági fejlődést produkálni.

E területen még Kína eléggé „gyerekcipőben jár”, azonban hihetetlen, hogy a központi hatalomra történő innováció milyen eredményeket hozhat e téren. Számos programot valósítottak meg az ország területén, emellett fontos kiemelni, hogy a kínaiak keresik a nemzetközi együttműködés lehetőségét a kutatás-fejlesztés területén is. 2009-ben Kína költségvetési kiadásainak 6%-át költötte a tudomány és technológia fejlesztésére. (Inotai András- Juhász Ottó, [2009])

Az Európai Uniónak több célkitűzése is volt a K+F szektor fejlesztésével kapcsolatban, azonban máig nem jártak kiemelkedő sikerekkel. Az első ilyen jellegű „próbálkozás”

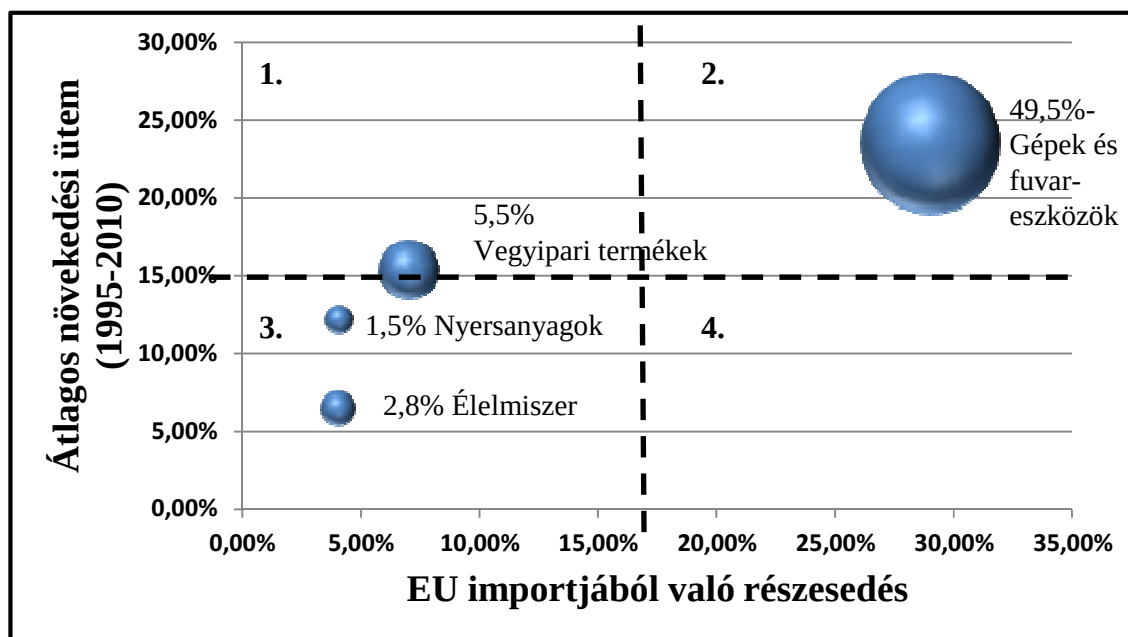
2000-ben a Lisszaboni célok meghirdetésével történt, ahol sok más terület mellett a Tizenötök vezetői a K+F és innováció területével is foglalkoztak. A célkitűzés az volt, hogy az Európai Unió 2010-re tudásalapú társadalmú gazdaság legyen, ehhez pedig szükség lenne, hogy a tagállamok GDP-jük legalább 3%-át ennek fejlesztésére fordítsák. Ezt a célt azonban nem sikerült elérni. (Például 2010-ben Magyarország csak GDP-jének 0,9%-át fordította kutatás-fejlesztésre.) 2010-ben az Európai Unió konstataálta, hogy a Lisszaboni stratégiában kitűzött célok sajnálatos módon a tagállamok nagy részének nem sikerült teljesítenie, így 2010-ben létrehozta az Európa 2020 stratégiáját, amelyben ismételtlen meghatározta, hogy az EU GDP-jének 3%-át a kutatás-fejlesztés és az innováció ösztönzésére irányuló beruházásokra kell fordítani. (Dr. Horváth Z., [2011])

Összességében elmondható, hogy a gazdasági szektorokat tekintve jelentős különbségek figyelhetők meg a két hatalom között. Kína még e tekintetben is a fejlődő és fejlett országok tulajdonságaival rendelkezik, azonban folyamatos fejlődést láthatunk e téren is. Ezzel szemben az Európai Unió tipikus fejlett országokhoz hasonló szektorális eloszlást mutat, azonban jelentős problémákkal küzd a negyedik szektor tekintetében.

ÁGAZATI LEHETŐSÉGEK A KÉT FÉL KÖZÖTTI KERESKEDELEMBEN

A következőekben azt vizsgálom meg, hogy Kína exportja és importja termékcsoportonként hogyan oszlik meg és milyen növekedési ütemmel rendelkeznek egyes kiemelt ágazatok (élelmiszer, gépek és szállító eszközök, vegyipari termékek, ipari nyersanyagok és fosszilis energiahordozók), majd ehhez viszonyítom ezek az Európai Unió exportjában és importjában való megoszlását. Ezek alapján az ágazatokat négy csoportba rendezem attól függően, hogy a két fél közötti kereskedelemben milyen kategóriába tartozhatnak. (Munkácsi Zsuzsa, [2009])

1. „Elhalasztott lehetőség”
2. „Megragadott lehetőség”
3. „Meghátrálás”
4. „Hanyatló csillagok”

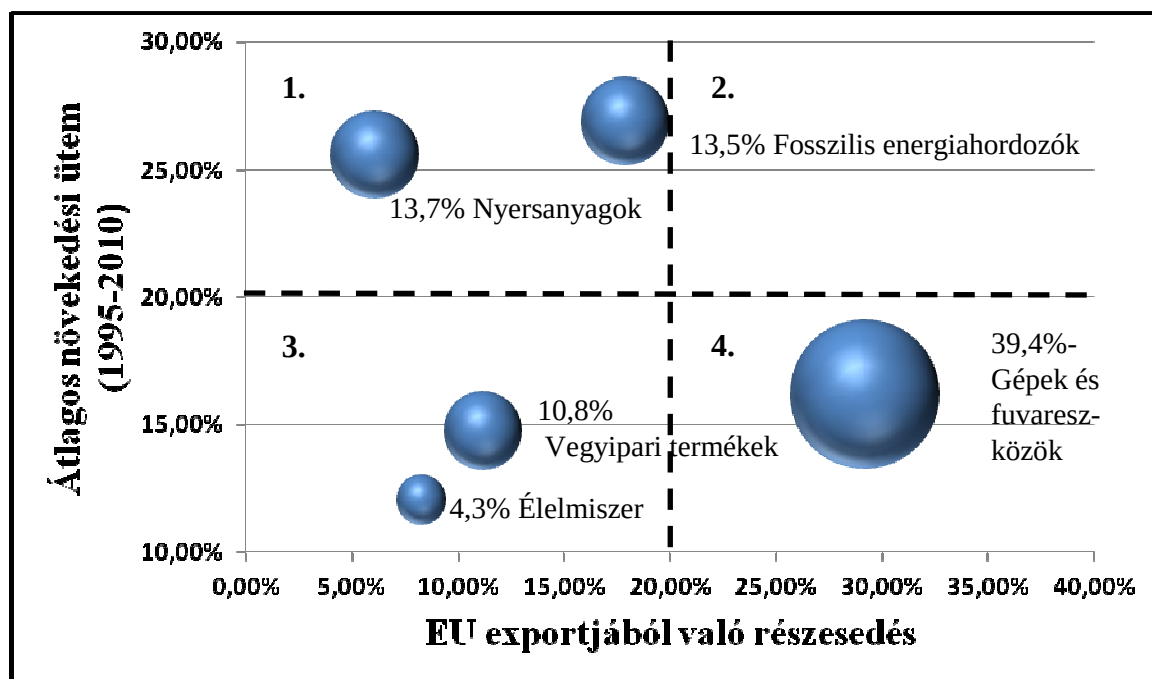

Forrás: UNCTAD Handbook of Statistics 2011, saját számítások és szerkesztés

4.2. ábra: Kína kereskedelmi lehetőségei az Európai Unió egyes gazdasági ágazataiban

Először is magyarázat fűznék az ábrához. Az x tengelyen láthatjuk az egyes ágazatok Európai Unió importjából való részesedését. Az y tengelyen Kína ágazatonkénti exportjának átlagos növekedési ütemét figyelhetjük meg 1995 és 2010 között. Míg a „buborékok” nagysága adja meg az egyes szegmensek részesedését Kína teljes exportjából.

Az adatok alapján elmondható, hogy a gépek és fuvareszközök esetében egy „megragadott lehetőségről” beszélhetünk, hiszen egyrészt ennek az ágazatnak rendkívül magas volt a vizsgált időszakban a növekedési üteme, másrészt kimagasló a részesedése az Európai Unió importjából. „Elhalasztott lehetőség” kategóriába sorolhatóak a vegyipari termékek, ugyanis ezek viszonylag magas növekedési ütemmel rendelkeznek, azonban alacsonynak mondható az Unió importjából kivett részesedésük. Az EU felé irányuló kínai exportban nem „kecsgetet fényes jövővel” nyersanyagok és az élelmiszer ágazat. „Hanyatló csillagok” kategóriába a vizsgált ágazatok közül egyik sem került.

Forrás: UNCTAD Handbook of Statistics 2011, saját számítások és szerkesztés

4.3. ábra: Az Európai Unió kereskedelmi lehetőségei Kína egyes gazdasági ágazataiban

Ismételten magyarázat fűznék az ábrához. Az x tengelyen láthatjuk az egyes ágazatok Európai Unió exportjából való részesedését. Az y tengelyen Kína ágazatonkénti importjának átlagos növekedési ütemét figyelhetjük meg 1995 és 2010 között. Míg a „buborékok” nagysága adja meg az egyes szegmensek részesedését Kína teljes importjából.

Az ábrán jól látható, hogy az Európai Unió kevésbé rendelkezik a kereskedelem területén kihasználható lehetőségekkel. A gépek és fuvarszközök importjának növekedési üteme alacsonyabb értéket mutat, mint az export tekintetében, így ezt a szektort „hanyagolt csillagok” kategóriába sorolhatjuk. Elhalasztott lehetőségnek tekinthetjük a nyersanyagokat és a fosszilis energiahordozókat, amelyek a növekedés tekintetében viszonylag magas értékeket mutatnak, azonban az EU exportjában alacsony részesedéssel rendelkeznek. Az élelmiszerek és a vegyipari termékek között az Unió exportjában való részesedés és a növekedési ütem is alacsonynak mondható.

Összességében elmondható, hogy két fél közül Kínának vannak nagyobb lehetőségei a kereskedelem területén.

A GAZDASÁGI SEKTOROKRA VONATKOZÓ KÜLKERESKEDELMI SZABÁLYOZÁS

A kereskedelem gazdaságpolitika által emelt akadályait egy a Világbank által kidolgozott háromféle összetett mutató által szemléltetem.

4.1. tábla: A külkereskedelem korlátozottságának egyik mutatója: OTRI (2004-es és 2008-as adatok)

Ország	OTRI (teljes)		OTRI (mezőgazdaság)		OTRI (feldolgozóipar)	
	2004.	2008.	2004.	2008.	2004.	2008.
EU	38.	9.	58.	40.	34.	7.
Kína	39.	27.	34.	13.	46.	31.

Forrás: Gács János [2007] és a Worldbank adatai alapján, saját számítás

A 4.1. tábla a Világbank szakértői által megvizsgált 91 ország adatai alapján számított sorrendet tartalmazza (számításához szükséges adatokat, míg csak a 2008-as időpontra számszerűsítették, így nem lehetséges későbbre kiszámolni). Elsőként az átfogó kereskedelem korlátozottságának indexét; „az OTRI index azt mutatja, hogy az országban milyen egyenértékű egységes vámszint tartaná az importot a megfigyelt szinten.”¹⁰ A mutatók értékeit növekvő sorrendbe helyezve generálhatunk a gazdaságok számára egy helyezést, amelyet a táblázat is mutat (minél jobb helyezés annál kevésbé restriktív az adott gazdaság szabályozása). (Gács János, [2007. október])

Tanulásként elmondható, hogy az Európai Unió 2004-ben korántsem volt külkereskedelmileg korlátozásoktól mentes. Ezek a szabályozások még erőteljesebben érintették a mezőgazdaságát. 2008-ra azonban mind három mutató tekintetében „javulás” figyelhető meg, azonban a mezőgazdasági számított OTRI mutató esetében még mindig csak a középmezőnyhöz tartozik.

¹⁰ Gács János: A gazdasági globalizáció számokban- A nyitottság alakulása az EU országaiban (I. rész), Közgazdasági Szemle, 2007. október, 891. old.

Kína a teljes OTRI mutató esetében 2004-ben csupán egy helyezéssel múlta alul az EU-t, azonban elmondható, hogy a mezőgazdaság és a feldolgozóipar tekintetében fordított helyzet figyelhető meg. Ez legfőbbképpen azzal magyarázható, hogy Kína a mezőgazdaság területén erőteljesen és növekvő mértékben importra szorul, míg a feldolgozóiparban próbálja zártságát megőrizni. 2008-ra e mindhárom mutató esetében „javulás” történt, ez legnagyobb mértékben a mezőgazdaságra volt jellemző, ahol Kína a 13. helyre lépett elő.

4.2. tábla: A külkereskedelem korlátozottságának egyik mutatója: MA-OTRI (2006-os és 2008-as adatok)

Ország	MA-OTRI (teljes)		MA-OTRI (mezőgazdaság)		MA-OTRI (feldolgozóipar)	
	2004.	2008.	2004.	2008.	2004.	2008.
EU	27.	36.	42.	82.	33.	45.
Kína	5.	54.	16.	79.	10.	71.

Forrás: Gács János [2007] és a Worldbank adatai alapján, saját számítás alapján

A MA-OTRI mutató fogalma hasonlóképpen alakul, mint az OTRI-é, azonban ezt az exportra kell vonatkoztatnunk.

Mindkét gazdaság szempontjából erőteljes „romlás” figyelhető meg a helyezések szempontjából, azonban ebben az esetben ez nem a mutatók értékének növekedésével magyarázható. Például az Kína tekintetében a mezőgazdaságra vett mutató értéke 2004-ben 93,4% volt, addig ez az érték 2008-ra 34,3%-ra javult, azonban ezzel párhuzamosan a többi vizsgált országban is gyengült a kereskedelem korlátozottsága. Összességében viszont mind az Európai Unió, mind Kína a többi gazdasághoz viszonyítva középmezőnyben vagy a sorrend végén találhatóak.

A fejezet során összehasonlítást végeztem a két gazdaság kereskedelmének szektorális megoszlására vonatkozóan. Először a két hatalom általános jellemzőit vizsgáltam meg e tekintetben. Itt megállapítható, hogy az Európai Unió a fejlett országokra jellemzői

szektorális megoszlással rendelkezik, míg ezzel szemben Kína bár 2000 óta némileg átrendeződött a szektorok aránya, azonban még mindig a fejlődő országok közé sorolható.

Ezek után ágazatonként vizsgáltam meg, hogy kereskedelmileg milyen lehetőségeket tudnak a gazdaságok egymással szemben kihasználni. Összességében elmondható, hogy vizsgálatom alapján Kína a gépek és fuvareszközök tekintetében rendelkezik megfelelő kereskedelmi pozícióval, míg ez az Európai Unió tekintetében egyik ágazatra se mondható el.

Végezetül a mezőgazdaság és a feldolgozóipar tekintetében vizsgáltam meg a két hatalom kereskedelmi korlátozottságát. Arra következtetésre jutottam, hogy mind Kína, mind az Európai Unió 2004-hez képest 2008-ban kevésbé folytatott restriktív, korlátozó politikát. Különbséggént elmondható, hogy Kína inkább a feldolgozóiparát próbálja „védeni” különböző kereskedelemkorlátozó eszközökkel, még ez az Európai Unió tekintetében a mezőgazdaságra jellemző.

KONKLÚZIÓ

Dolgozatom elsődleges célja az volt, hogy megvizsgáljam az Európai Unió és Kína kereskedelmi kapcsolatait, emellett választ szerettem volna kapni azon kérdésemre, hogy e kontaktus milyen előnyöket és hátrányok hordoz magával és milyen lehetőségek és veszélyek rejlenek benne. Munkám elején számos kérdés merült fel bennem, amelyekre megpróbáltam hipotéziseket felállítani és azokat igazolni vagy cáfolni.

Első hipotézisemet a két hatalom egymás iránti kereskedelmi nyitottságával kapcsolatban állítottam fel:

- **hipotézisem szerint Kína és az Európai Unió nyitottsága folyamatosan nő egymás irányába**

Ezek után azt vizsgáltam, hogy Kína és az Európai Unió közösen könnyebben tud-e kilábalni a válságból:

- **hipotézisem szerint a Kínával kötött gazdasági és politikai kapcsolatok segíthetnek kilábalni ebből a gazdasági visszaesésből és Európa egy újfajta fejlődési útra térhet.**

Végül azt vizsgáltam, hogy az egyes gazdasági ágazatok milyen lehetőségeket rejtenek a kereskedelemben, egymás irányában:

- **hipotézisem szerint Kínának nagyobb lehetőségei vannak az egyes gazdasági ágazatok kereskedelmében, mint az Európai Uniónak.**

Az első hipotézisemet elvetettem, ugyanis Kína és az Európai Unió nyitottsága egymás iránt nem mutat folyamatosan növekvő tendenciát, azonban összességében nézve a két hatalom jóval nyitottabb lett egymás iránt. A második hipotézisem igazoltam, miszerint az Európai Uniónak szüksége van Kínára, mivel egyes eurózónás gazdaságai olyan mély válsággal küzdenek, amelyből az ázsiai hatalom nélkül nehezen fognak tudni kilábalni.

Végezetül a két gazdasági hatalom szektorális összehasonlítását végeztem el, ahol jelentős különbségek figyelhetők meg mind a megtermelt GDP arányát, mind az ágazatokban dolgozók arányát tekintve. Emellett jelentős eltérések mutatkoznak a között, hogy milyen lehetőségekkel rendelkeznek a gazdasági hatalmak egymás piacain és hogy

kereskedelmileg mennyire korlátozottak az egyes ágazataik. Hipotézisemet igazolom, ugyanis vizsgálataim szerint Kínának nagyobb lehetőségei mutatkoznak a közös kereskedelemben, mint fordítva.

További kutatási céloknak tekintem a jelenlegi hipotéziseim kibővítését. Emellett a nyitottság vizsgálat további mutatókkal való bővítése is célokom.

Véleményem szerint az Európai Uniónak Kínában nem csak a veszélyeket kell látnia, hanem elsősorban a lehetőségeit kell felfedeznie. Természetesen az „Ázsiai Óriás” jelentős versenyt jelent Európa számára, azonban e nélkül a gazdasági fejlődés sem lehetséges.

IRODALOMJEGYZÉK

Artner Annamária [2009. november]: A kínai működőtőke-kivitel és Kelet-Európa, Közgazdasági Szemle, Budapest, 1041-1056 old.

Artner Annamária [2011]: A kínai munkaerőpiac; Kína belső viszonyai I. kötet, Budapest, 219-246. old.

Artner Annamária: A kínai működőtőke offenzívája (Statisztikai Szemle 86: pp. 850-874., 2008)

Bassa Zoltán- Buzás Sándor- Ludvig Zsuzsa- Majoros Pál- Székely-Dobi András- Szigetvári Tamás: Világgazdasági régiók (Perfekt Kiadó, 214-356 old.; Budapest; 2011)

Dr. Horvát Zoltán [2011]: Kézikönyv az Európai Unióról, HVG-ORAC, Budapest

EU Working papers [2008/3]: European Union and China, Budapest, 96-112 old.

EU Working papers [2009/3]: JOINT STATEMENT OF THE 12TH EU-CHINA SUMMIT

Fang Ning [2001/1]: A kínai reform és nyitás, valamint a külgazdaság és a külkereskedelem kapcsolata, EU Working papers, Budapest, 51-61 old.

Gács János [2007. október]: A gazdasági globalizáció számokban: a nyitottság alakulása az EU országokban – I. rész, Közgazdasági Szemle, Budapest, 876-902 old.

Hiau Looi Kee- Alessandro Nicita- Marcelo Olarreaga [2006]: Estimating Trade Restrictiveness Indices, World Bank Policy Research Working Paper 3840

HVG [2008. november 27.]: Tovább nőtt Kína jelentősége az unió külkereskedelmében

HVG [2009. március 24.]: A kínaiaknak elégük van a dollárból, új tartalékvalutát akarnak

HVG [2009. november 17.]: Magyar út felfelé: német hátakon, román nyakakon, kínai vállakon

HVG [2010. március 19.]: Közelebb léptünk Kínához

HVG [2011. február 07.]: Kell-e félnünk a nagy, gonosz kínai sárkánytól?

HVG [2011. július 08.]: Kína mint Európa megmentője? A lengyelek csalódtak

HVG [2011. június 29.]: Kína bevásárol

HVG [2011. május 11.]: EU-Kína párbeszéd Gödöllőn

HVG [2011. május 12.]: Gödöllőn ül le egymással az EU és Kína

Iglói Gabriella [2006/2]: A vidékfejlesztés kihívásai és új stratégiája 2007 és 2013 közötti időszakban, EU Working papers, Budapest, 62-68 old.

Inotai András [2009]: Az Európai Unió és Kína kapcsolatai: múlt, jelen és jövő

Inotai András [2010. szeptember 24.]: Kína világgazdasági szerepének erősödése, Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 1-4 old.

Inotai András [2011]: A világgazdasági válság és a kínai külgazdaság-politika: hatások és válaszok; Kína és a világ II. kötet, Budapest, 230-289. old.

Inotai András- Juhász Ottó [2009]: A változó Kína, Akadémiai Kiadó, Budapest

Majoros Pál (szerk.) [2011] : Régiók a világgazdaságban, Perfekt Kiadó, Budapest

Majoros Pál [2002/3]: A Kínai Köztársaság és az Európai Unió gazdasági és politikai kapcsolatai, EU Working papers, Budapest, 57-70 old.

Majoros Pál [2008/3]: Kína szerepe a magyar külgazdasági stratégiában, EU Working papers, Budapest, 1-19 old.

Majoros Pál- Kovács Réka [2001/1]: Az Európai Unió és Kína kapcsolatai az ezredfordulón, EU Working papers, Budapest, 3-50 old.

Mayer Ágnes Zsófia [2009]: A regionális különbségek kezelése, China Network, Budapest, 133-158

Mészáros Klára [2004]: Kínaiak Európában, Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 52. szám

Mészáros Klára [2005 június]: KÍNAI JELEN ÉS JÖVŐ, Világgazdasági Kutatóintézet, Budapest, 68. szám

Mészáros Tamás [2011. február 28.]: Kína és az Európai Unió- egy rövid áttekintés, www.hvg.hu

Molnár Beáta [2007/2]: A régiók szerepe a regionális operatív programok végrehajtásában, EU Working papers, Budapest, 30-46 old.

MTI [2010. október 3.]: Kína támogatja a stabil eurót, www.hvg.hu

MTI [2011. 07.14]: EU-Kína: kitört a piacháború

MTI [2011. április 12.]: Gyengült a forint, 266 közelében az euró

MTI [2011. június 25.]: Ven Csia-pao: Kelet-Közép-Európa hídfőszerepet játszik

MTI [2011. június 28.]: Évi 200 milliárd euróra bővítenék a német-kínai kereskedelmet

MTI [2011. május 12.]: Gödöllőn ül le egymással az EU és Kína

Munkácsi Zsuzsa [2009. szeptember]: Exportstruktúra és –specializáció a kelet-közép-európai régióban; Külgazdaság LII. évf.; Budapest; 4-28. old.

Nanjing: China, 2009. november 30., EU Working papers, Budapest, 101-120 old.

Napi Gazdaság: Kínát várják megváltóként a magyarok [2011.szeptember 30.]

Németh Iván [2011]: Új világrend felé a 21. század elején: Kína szerepe; Kína és a világ II. kötet, Budapest, 9-35. old.

Probald Ferenc- Horváth Gergely [2008]: Ázsia, Ausztrália és Óceánia földrajza (ELTE Eötvös Kiadó)

Rácz Lajos [2011]: Nagyhatalmi viszonyok Ázsiában: a Kína- USA- Oroszország- India- Japán ötszög; Kína és a világ II. kötet, Budapest, 35-79. old.

Sachs, J.-Warner [1995]: Economoc Reform and the Process of Global Integration, Brookings Paper on Economic Activity, 1-95 old.

Statistical Bulletin of China's Outward Foreign Direct Investment [2010]

Szalavetz Andrea [2009. december]: Feltörekvő transznacionális társaságok –a kínai példa a klasszikus elmélet tükrében, Közgazdasági Szemle, Budapest, 1125-1137 old.

Szentesi Ambrus Gábor [2009. február 27.]: Kína Afrika felé fordulásának folyamata, valamint annak gazdasági és geopolitikai vonzatai (EU Working Papers, pp. 1-40)

Szentesi Ambrus Gábor: Kína Afrika felé fordulásának folyamata, valamint annak gazdasági és geopolitikai vonzatai (2009. február 27., EU Working Papers, pp. 1-40)

Tálas Barna [2007]: Kína és az Egyesült Államok: múlt, jelen, jövő (pp. 1-18)

Tálas Barna [2007]: Kínai stratégia néhány fő kérdése, EU Working papers, Budapest

Vándor János- Konrád Márta [2006/3]: Az Európai Unió távlatairól...gondolatok az integrációs stratégiákról és az integráció szükségességéről, EU Working papers, Budapest, 36-52 old.